

ШОКВАРТАЛЬНИК

Заснований у 2013 році
Засновник: Обласний науково-методичний центр культури
 Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія ВЛ № 478-211Р від 18 листопада 2013 року
Головний редактор: Гребенюк А. В.
Літературний редактор: Гребенюк В. І.
Більд-редактор: Юхтовський А. В.
 Дизайн та верстка: Курач О. П.
Відповідальні за випуск: Гребенюк А. В., Рожнова Л. В.

Адреса редакцій:
 43000, Волинська область, м. Луцьк, вул. П'ятницька гірка, 16.
 Обласний науково-методичний центр культури, тел.: (0332)72-35-46
www.nmck-volyn.com.ua

Редакція приймає матеріали, подані в першому примірнику комп'ютерного набору, і не завжди поділяє погляди авторів.
 Статті друкуються в авторській редакції.
 При передруку посилання на часопис «Яровиця» обов'язкове.
 Здано до набору 21.09.21р.
 Підписано до друку 23.12.21р.
 Формат 60x84/8
 Папір офсетний 80 г/м2
 Друк офсетний
 Ум. друк. арк. 13,64
 Обл.-вид. арк. 16,8
 Наклад 100 пр.
 Часопис зверстано та видруковано на власному обладнанні у редакційно-видавничому відділі ОНМЦК Волині.

ЯРОВИЦЯ № 3-4 2021 /31-32/

науково-методичний та культурно-просвітницький часопис

ЗМІСТ

СЛОВО ПОЕТА

Микола ГАВРИЛЮК. Моя Україна..... 3

ПАМ'ЯТНІ ДАТИ

Святкування 30-ї річниці Незалежності України в Луцьку 4
Вікторія Лихач. Пам'ять жертв голодоморів в Україні..... 7
Любов Василів-Базюк. «У горі та сльозах наша доля. Геноциди в Україні» 10
 Цитати відомих людей про Голодомор 11
Оксана Курач. Живописець правди: 90 років від дня народження Григора Тютюнника 12

НА ЧАСІ

Олена Звягінцева. Луцьк відомий, проте світу про нього маємо нагадати 14
Арсен Гребенюк. Український кіч: неминучий чи необхідний?..... 18
 «Про внесення змін до Закону України «Про культуру» щодо загальних засад надання населенню культурних послуг» ... 23

ПІДСУМКИ РОКУ

Редакція часопису. «За Україну! За її волю!»: підсумки святкування 79-ї річниці утворення УПА..... 24
Олена Мартинович. Фестиваль-конкурс вокально-хорового мистецтва пам'яті Степана Кривенького «Волинь моя, краса моя» 27
Валентина Недумова. «Чисте полум'я Лесиного слова»: підсумки обласного конкурсу читців «Мій любий краю»..... 29
Олена Мартинович. «За волю України»: обласний фестиваль повстанської та стрілецької пісні «За волю України». 32
Ніна Фурдило. «Вишиванка у спадок»: конкурс есе присвячений 30-й річниці Незалежності України..... 34
Сергій Годлевський. Вишита дорога Андрія Фещука 34
Лідія Клімчук. У вишиванці мого роду небагато яскравих барв..... 39

ПРОДОВЖУЮЧІ ТРАДИЦІЇ

Ігор Баранюк. «Оберіг». Дещо з історії 41
 Пам'ятка учасників «Оберегу» 43
Віктор Гребенюк. Волинська билина з епосу «Златоплуг» 44
Лідія Клімчук. Важливо зберегти високопробне «золото» Турійщини..... 45
Ольга Терещук. Календарно-обрядові свята зимового циклу 50
Юлія Приймачук. Колядуємо-щедруємо. Сценарії дійств зимового циклу 54

КУЛЬТУРНІ ПЕРСПЕКТИВИ

Юлія Приймачук. Інноваційні форми роботи клубних закладів у сучасних умовах 57
Віктор Гребенюк, Арсен Гребенюк. Не проблема, а можливість: чим збагатити культуру на карантині 60

Головний редактор

Гребенюк А. В., PhD з філософських наук.

Редакційна колегія:

Охманюк В. Ф., декан факультету культури і мистецтв ВНУ імені Лесі Українки, кандидат мистецтвознавства, професор, заслужений діяч мистецтв України;

Головей В. Ю., завідувач кафедри культурології ВНУ імені Лесі Українки, доктор філософських наук, професор;

Клімчук В. П., член НСЖУ, заступник директора Обласного науково-методичного центру культури;

Панасюк С. Л., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії та теорії мистецтв факультету культури і мистецтв ВНУ імені Лесі Українки;

Панишко Г. Т., доцент кафедри політології та державного управління ВНУ імені Лесі Українки, кандидат історичних наук;

Рожнова Л. В., директор Обласного науково-методичного центру культури;

Хмілевська І. С., викладач-методист Волинського фахового коледжу культури і мистецтв імені І. Ф. Стравінського Волинської обласної ради, провідний методист з народної творчості Обласного науково-методичного центру культури, заслужений діяч мистецтв України;

Цюриць С. Н., письменник, журналіст, член НСЖУ та НСПУ;

Яцечко-Блаженко Т. В., історик, журналіст, редактор відділу інформаційної політики ВНУ імені Лесі Українки, радник голови Волинської обласної ради з питань історії.

МИКОЛА ГАВРИЛЮК

Моя Україна

Моя Україна – долі хлібина,
Щедрість ланів і гаїв,
Неба краплина – чиста, як днина, –
Очі її.

Моя Україна – єдина родина,
Великий стражденний нарід.
За віком сьогодні держава – дитина,
А визнав її цілий світ.

Моя Україна – ніжна перлина,
Дорога до хати, тепло джерела,
Усмішка мами при зустрічі сина,
Її наймиліші слова.

Моя Україна – сумна яворина,
Розкидала діток своїх по світах.
А серце питає: чия в тім провина,
Що сльози і терни встеляють їй шлях?

Моя Україна – кожна людина,
Вона йде назустріч незгодам й вітрам,
Цеглину кладе на цеглину,
Будує невтомно соборності храм.

Святкування 30-ї річниці Незалежності України в Луцьку

Вже минуло 30 років з того часу, як мрія багатьох поколінь українців втілилася в життя – наша держава стала вільною та незалежною!

24 серпня 1991 року Верховна рада УРСР ухвалила постанову та Акт проголошення незалежності України.

Щороку День Незалежності широко відзначається по всій країні: проходять паради вишиванок, святкові концерти, вернісажі, тематичні виставки, та різноманітні культурно-мистецькі заходи.

24 серпня 2021 року у Волинському академічному обласному українському музично-драматичному театрі імені Т. Шевченка відбувся Обласний мистецький форум «Україно моя, ти у мене єдина!», присвячений 30-й річниці Незалежності України.

У фойє було організовано мистецьку акцію «Творці Незалежності» (виставку історичних документальних матеріалів, світлин, архівних документів тощо); фотовиставку «Крізь плин століть та гомін сьогодення», виставку короваїв з територіальних громад області «Волинським короваєм – рідну землю величаєм». Святкові короваї із зерна нового врожаю буде передано в зону ООС для воїнів, що самовіддано борються за цілісність держави та в Луцький геріатричний пансіонат. Було представлено 26 красенів-короваїв.

Фасад театру прикрашали арт-об'єкти – карта Волинської області з традиційними волинськими орнаментами «Узори самобутньої Волині – в дарунок ювілею України». Продовження цієї теми знайшло відображення у виставкових вишивках та виробих майстрів народного мистецтва.

Різноманіття виставкового багатства із задоволенням переглянули чисельні відвідувачі, представники обласної та міської влади.

Святкова концертна програма тривала на сцені театру кілька годин. На зміну професійним колективам та окремим виконавцям Волинської обласної філармонії прийшли аматорські артисти Волинського краю. Глядачі вдячно аплодували митцям, що створювали настрій, піднімали патріотичний дух, вселяли впевненість у завтрашньому дні.

Самобутнє мистецтво цього дня дарували народні аматорські колективи Ківерцівської територіальної громади – вокальні ансамблі «Перевесло», «Волиняни» та вокальне тріо «Журавлина» (художній керівник – заслужений працівник культури України Олександр Бовканюк), народні аматорські – вокальний ансамбль «Колорит» та хоровий колектив «Вишиванка» Ковельського міського народного дому «Просвіта» (керівники – Ірина Михалевич та Олег Корнелюк), вокальний дует «Душа Волині» – заслужена артистка України Алла Опейда, заслужений працівник культури України В'ячеслав Судима, вокальне тріо «Відлуння» Горохівського народного дому «Просвіта» (керівник Тарас Гриб), народні аматорські – ансамбль бального танцю «Юність» (керівник Олена та Анатолій Янчуки), фольклорний колектив «Чачка» (керівник Галина Орищук) та зразковий ансамбль танцю «Волиняночка» Палацу культури міста Луцька (керівник – заслужений працівник культури України Олена Козачук), народний аматорський фольклорний гурт «Княгининські хорошухи» Центру культури «Княгининок» (керівник Вікторія Мельничук), фольклорний квартет «Криниченька» Локачинської територіальної громади (керівник Світлана Власюк), народний аматорський художній колектив «Діброва» Замшанівського сільського будинку культури Забродівської територіальної громади (керівник Олена Корецька), Олег Романюк соліст будинку культури с. Шклинь Городищенської сільської ради, зразковий аматорський ансамбль народного танцю «Вертуни» та народний аматорський фольклорний колектив «Вербиченька» БК с. Гірка Полонка Боратинської територіальної громади (керівники Вікторія Лопанова та Лариса Бондарук), солістка Шацького будинку культури Богдана Корнелюк, народний аматорський фольклорний гурт «Родинне перевесло» с. Веселе Торчинської територіальної громади (керівник Віра Мазурик).

Яскраво заявив про себе відомий на Волині заслужений народний ансамбль пісні і танцю «Колос» Підгайцівської селищної ради

(художній керівник та головний балетмейстер Ігор Степанюк, керівник хору та диригент Ая Ковальчук, керівник оркестру Роман Некоз).

Успішно дебютували на головній сцені Волині – юний читець Микола Варцабюк виконанням вірша «Моя Україна» та солістка Обласного науково-методичного центру культури Вікторія Ягодинець. Їх підтримали юні таланти зразкової вокальної студії «Зернятко» (керівник – заслужена артистка України Алла Опейда) КМЦ «Красне» КЗ «Палац культури міста Луцька». Цікавим був виступ соліста Віктора Кухарика із Волинського обласного ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою імені Героїв Небесної Сотні.

Яскраву автентичну картину жнивного обряду «Обжинковий вінок Україні» створили народні аматорські фольклорні колективи «Нуйнівські співухи» та дитячий гурт «Берегиня» БК с. Нуйно Сошичненської територіальної громади (керівники – Надія Химчик, Оксана Теребейчик); «Полісянка» БК с. По-

ліське Старовижівської територіальної громади, (керівник Тамара Мазурик); «Криниця» БК с. Видерта Камінь-Каширської міської територіальної громади (керівники Валентина і Любов Зубачі).

Урочисто завершили святкову програму народні аматорські колективи: вокальне тріо Нововолинського палацу культури та духовий оркестр Палацу культури міста Луцька (керівник – заслужений працівник культури Анатолій Вихованець).

Культурно-мистецький захід відбувся на високому організаційно-творчому рівні. Організатори – Обласний науково-методичний центр культури за підтримки управління культури, з питань релігій та національностей Волинської обласної державної адміністрації.

«Обжинковий вінок Україні»,
жнивний обряд відтворений кращими народними аматорськими
фольклорними колективами області

Колектив ОНМЦК на Обласному мистецькому форумі
«Україно моя, ти у мене єдина!»

*Вікторія ЛИХАЧ, завідувачка
сектором музичного мистецтва та
мистецьких шкіл області ОНМЦК*

Пам'яті жертв голодоморів в Україні

Слово «геноцид» міцно увійшло до українського лексикону. Настільки, що ним часом необережно називають будь-яку несправедливість. На жаль, справжній, не в порівняннях, геноцид вдарив по багатьох народах, не оминувши українців. Тому мусимо пам'ятати, що це іноземне слово означає один з найбільших і найстрашніших злочинів – систематичне винищення людей за одну лише їхню належність до нації, раси, етносу чи релігії.

Щороку у четверту суботу листопада в Україні вшановують пам'ять жертв голодоморів. У XX столітті українці пережили їх тричі 1921–1923, 1932–1933 і 1946–1947 роках. Найбільший за кількістю людських жертв був голодомор 1932–1933 років. Саме його нині називають геноцидом українського народу. Його жертвами стали, за різними обрахунками, від 3,9 до 7 мільйонів людей.

Традиційно цього дня організують загальнонаціональну хвилину мовчання. У храмах України проводяться поминальні богослужіння.

У День пам'яті жертв голодоморів проводиться акція «Запали свічку пам'яті». Кожен українець може долучитися, запаливши свічку на вікні після хвилини пам'яті. Горітиме свічка біля пам'ятників жертвам Голодомору, в храмах і, в Національному музеї Голодомору-геноциду.

У траурну дату організуються інформаційні заходи та проекти про голодомори. Не припиняється і збір спогадів вцілілих очевидців голодоморів.

3 квітня 2020 року Національний музей Голодомору-геноциду презентував вебсторінку «Свідчення» – онлайн-ресурс, де зібрано воє-

дино історії очевидців Голодомору 1932–1933 років та масових штучних голодів 1921–1923 і 1946–1947 років. Над підготовкою матеріалів, розшифровкою розповідей очевидців, працювала команда музею разом з волонтерами. Кожен користувач ресурсу може відшукати свідчення за місцем, часом або хештегом (ключовим словом), і доповнити їхній перелік, надіславши матеріали на електронну скриньку memoholodpress@gmail.com.

Кожна отримана родинна історія, фото або контакти свідків Голодомору та інших масових штучних голодів – цінні для встановлення історичної, незаангажованої правди. Оповіді людей унікальні, та за всіма ними стоїть історія про найбільші злочини проти українського народу, коли цифри, гонитва за виконанням плану – однаково хлібозаготівель чи усунення «неугодних», – стояли вище за життя окремих людей.

Святий обов'язок нині живих – закарбувати в серцях пам'ять про втрати, а вони не лише демографічні. Культурна, мовна карти України досі несуть відбиток тих часів. Тож голодомори – це не перегорнена сторінка історії. Усвідомлення їхнього впливу на те, які ми є тепер, ще тільки-но набирає силу.

10 ФАКТІВ ПРО ГОЛОДОМОР

1. Геноцид

У 2006 році Верховна Рада офіційно визнала Голодомор 1932–1933 років геноцидом українського народу. Однак серед істориків та політиків немає єдиної думки щодо того, чи можна вважати Голодомор геноцидом у юридичному значенні цього слова, закріпленому в Конвенції ООН про запобігання злочину геноциду і покарання за нього.

При цьому «батько Конвенції про геноцид», доктор Рафаель Лемкін, який власне і вигадав цей термін, у 1953 році сказав, що «винищення української нації» – це «класичний приклад геноциду».

Голодомор визнали геноцидом українців 23 держави: Австралія, Андорра, Аргентина, Бразилія, Грузія, Еквадор, Естонія, Іспанія, Італія, Канада, Колумбія, Латвія, Литва, Мексика, Парагвай, Перу, Польща, Словаччина, США,

ПАМ'ЯТНІ ДАТИ

Угорщина, Чехія, Чилі, а також Ватикан як окрема держава.

Однак слова «геноцид» немає в документах ООН, ЮНЕСКО і ПАРЄ, присвячених Голодомору.

У резолюції Європарламенту від 2008 року Голодомор названо «жахливим злочином проти народу України та людяності». Документ також містить посилання на Конвенцію ООН про геноцид.

2. Кількість жертв

Ще один камінь спотикання серед дослідників проблеми – кількість жертв Голодомору.

Це число вираховують, порівнюючи смертність у охоплених голодом регіонах з нормальним рівнем смертності.

Через брак достовірних демографічних даних того періоду чисельність втрат серед українців оцінюють дуже по-різному: від 1,8 до 7,5 і навіть 10 млн.

Однак більшість фахівців нині сходяться на думці, що прямих жертв Голоду було 3–3,5 млн.

За підрахунками Інституту демографії та соціальних досліджень НАНУ, їх було 3,2 млн.

В Україні ведуть Єдиний реєстр жертв Голодомору.

3. Географія голоду

У 1932–1933 роках масовий голод був також на Поволжі і Кубані (де жило багато етнічних українців), у Білорусі, на Південному Уралі, в Західному Сибіру і Казахстані.

Найбільше українців загинули у сучасних Харківській, Київській, Полтавській, Сумській, Черкаській, Дніпропетровській, Житомирській, Вінницькій, Чернігівській, Одеській областях та в Молдові, яка тоді була у складі УРСР.

Близько 81% загиблих від голоду в Україні були українцями, 4,5% – росіянами, 1,4% – євреями та 1,1% – поляками. Серед жертв було також багато білорусів, болгар та угорців.

Дослідники відзначають, що розподіл жертв Голодомору за національністю відповідає національному розподілу сільського населення України.

«Вивчаючи дані РАГСів про національну приналежність померлих, ми бачимо, що в Україні люди гинули за ознакою місця проживання, а не національності. Невисока питома

вага загиблих росіян і євреїв у їхній загальній кількості, оскільки вони жили переважно в містах, де функціонувала карточна система забезпечення продовольством», – пише історик Станіслав Кульчицький.

4. Де не було Голодомору?

За даними Станіслава Кульчицького, восени 1932 року в Україні було майже 25 000 колгоспів, яким влада висунула завищені плани хлібозаготівлі.

Попри це, 1500 колективних господарств зуміли виконати ці плани і не потрапили під каральні санкції, тому смертельного голоду на їхніх територіях не було.

5. Дюранті і перша згадка в пресі

Першим про голод в СРСР повідомив англійський журналіст Малкольм Маггерідж у грудні 1933 року, пише дослідник Станіслав Кульчицький. У трьох статтях в газеті *Manchester Guardian* журналіст описав свої гнітючі враження від поїздок Україною та Кубанню, розповівши про голод серед селян.

Маггерідж засвідчив масову загибель селян, однак не назвав конкретних цифр.

Після першої ж його статті радянська влада заборонила іноземним журналістам їздити по вражених голодом територіях країни.

Коли про проблему почали писати інші американські газети, Дюранті підтвердив факт масових смертей від голоду.

Дюранті відомий також тим, що єдиний з іноземних журналістів взяв інтерв'ю в Йосипа Сталіна та отримав Пулітцерівську премію за свою діяльність. В Україні деякі активісти вимагали, щоб Пулітцерівський комітет посмертно відібрав у Дюранті цю престижну журналістську нагороду, однак цього не відбулося.

6. Офіційне визнання

Саме слово «Голодомор» вперше з'явилося в друкованих працях українських емігрантів у Канаді та США в 1978 році. У СРСР на той час історикам дозволяли лише говорити про «труднощі з продовольством», але не про голод.

Із вуст партійного високопосадовця слово «Голодомор» вперше прозвучало в грудні 1987 року. Тоді перший секретар ЦК КПРС Володимир Шербицький, виступаючи на урочистостях з нагоди 70-ліття УРСР, визнав факт голоду 1932–33 рр.

Коли про цю тему почали дискутувати дедалі відвертіше, у 1990 році ЦК Компартії України дозволив публікацію книжки «Голод 1932–1933 рр. в Україні: очима істориків, мовою документів».

За словами Станіслава Кульчицького, справжній тираж видання був усього 2,5 тис. примірників і воно стала бібліотечним раритетом.

У 2006 році, за часів президента Ющенка, СБУ розсекретила понад 5 тисяч сторінок державних архівів про Голодомор.

7. Натуральні штрафи

У селян, які не вкладалися в плани хлібозаготівель і боргували державі зерно, конфісковували будь-яке інше продовольство. Воно не зараховувалося як сплата боргу і було лише каральним заходом. Політика натуральних штрафів мала змусити селян здати державі начебто приховане від неї зерно, якого насправді не було.

Спочатку каральним органам дозволяли відбирати лише м'ясо, сало і картоплю, однак згодом вони взялися і за інші продукти тривалого зберігання.

Федір Коваленко з села Лютеня Гадяцького району на Полтавщині розповідав: «У листопаді і грудні 1932 року забрали все зерно, картоплю, все забрали, навіть квасолу, і все те, що було на горищі. Такі дрібні були сушені груші, яблука, вишні – все забрали».

87-річна Ніна Карпенко з села Мацківці, Лубенського району Полтавщини, розповідає, що в селі досі пам'ятають людей, які від імені влади відбирали в своїх сусідів харчі.

У грудні 1932 року другий генсек ЦК КП(б) У Станіслав Косіор доповідав Сталіну: «Найбільший результат дає застосування натурштрафів. За корову і свиню нині колгоспник і навіть одноосібник міцно тримаються».

На Поволжі та Північному Кавказі натуральні штрафи застосовувалися лише епізодично.

8. Закон «про п'ять колосків»

У серпні 1932 року під приводом того, що розкулачені селяни та «інші антисоціальні елементи» розкрадають вантажі з товарних поїздів та колгоспне і кооперативне майно, Сталін запропонував новий репресивний закон про охорону державного майна.

Закон передбачав за такі порушення розстріл

з конфіскацією майна, а за пом'якшуючих обставин – 10 років ув'язнення. Засуджені не підлягали амністії.

За каральним документом закріпилася народна назва «закон про п'ять колосків», оскільки винним у розкраданні державного майна фактично був кожен, хто без дозволу зібрав на колгоспному полі кілька колосків пшениці.

За перший рік дії нового закону за ним засудили 150 000 осіб.

Закон діяв до 1947 року, однак пік його застосування припав саме на 1932–33 рр.

9. Чорні дошки

У 1920–30-х роках газети регулярно публікували списки районів, сіл, колгоспів, підприємств чи навіть окремих осіб, які не виконували планів із заготівлі продовольства.

На боржників, які потрапили на ці «чорні дошки» (на противагу до «червоних дощок» – списків пошани), накладали різноманітні штрафи і санкції, аж до прямих репресій проти цілих трудових колективів.

У роки голоду потрапляння села на «чорну дошку» означало вирок його жителям.

Право вносити села і колективи до такого списку мали обласні представництва ЦК Компартії України за поданням районних і сільських осередків. Іншими словами, формально це була ініціатива знизу.

Система «чорних дощок», окрім України, діяла також на Кубані, Поволжі, Донщині, Казахстані – територіях, де жило багато українців.

Список населених пунктів, занесених на «чорні дошки» в 1932–33 рр.

10. Канібалізм

Свідки Голодомору розповідають про випадки, коли доведені до відчаю селяни їли тіла своїх чи сусідських померлих дітей.

«Цей канібалізм сягнув межі, коли радянський уряд... почав друкувати плакати з такою пересторогою: «Їсти власних дітей – це варварство», – пишуть угорські дослідники Агнес Варді та Стівен Варді з Дюкейнського університету.

За деякими даними, за канібалізм під час Голодомору засудили понад 2500 людей.

<https://politovita.ba.org.ua/novyny/inshizahody/10-faktiv-pro-golodomor/>

Любов Василів-Базюк

із повісті

**«У ГОРІ ТА СЛЮЗАХ НАША ДОЛЯ...
ГЕНОЦИДИ В УКРАЇНІ»**

У своїй книзі авторка – волинянка, щира українка з Торонто (Канада) – звертається до сумнозвісних в історії подій, які увесь цивілізований світ визнав геноцидом українського народу. В її розповіді простежуються різючі паралелі, якими позначено трагічні сторінки нашої історії – від давнини до сучасності. Зі сторінок твору постають мотиви щирого вболівання за нинішній і майбутній день рідної матері-Вітчизни та заклично звучить ідея не-порушного єднання українців на нашій, на своїй землі.

«... План для Сталіна був дуже принадли-вий, бо через нього хитрий тиран виконає ще пару інших планів: прославить у цілому світі господарство першої комуністичної держави і покаже, що при системі колгоспів мають стіль-ки пшениці на продаж та (по дешевій ціні), щоб допомогти «бідному голодному пролетаріатові західних держав», рятувати їх під час еконо-мічної депресії, бо будуть мати хліб та хвалити Світський Союз. За ту продану пшеницю, за ті політні кров'ю рублі чи долари будуть роз-будовувати індустрію, а саме металургійні за-води, копальні вугілля, нові лінії залізниць, па-ровози та вагони. Слава піде по цілому світі, як процвітає індустрія в Світському Союзі, нехай захід позаздрить та приїде подивитися!»

«... За словами Кагановича, треба було по-садити колгоспників на картоплю, а весь хліб забрати».

«... Всі старі нікому не потрібні, хоч є у нас така пісня, де співають, що «старікам вездє у нас почьот...» Але це тільки для пропаганди, щоб показати західному світові, як ми дбаємо про своїх стариків. А діти? Нехай помирають!»

«... Не займає довго, щоб жінки почали ро-дити — тільки 9 місяців.

І народиться нове покоління, яке вже не буде мріяти про якусь «Україну», а буде тішитися, що вони горожани такої найславнішої, най-

могутнішої, передової країни під назвою «Со-вітський Союз», що цілий світ його боїться, бо вони наймудріша нація. А «гнилий захід» буде трястися від страху та заздрості. А про те, що їх матері ледь вижили у цей голод, то їм по-яснять – «промивають» їхні мізки, мовляв це по-вмирили ледарі, злодії та «вороги народу».

Про те, що не буде чоловіків – не треба жу-ритися, привеземо москалів, а один здоровий «парень» може запліднити багато жінок... По-думаєте, скільки народиться вірних нам грома-дян, яким якась «Україна» не буде потрібна, бо вони будуть горді, що живуть у найбільш роз-виненій та щасливій країні світу – в Світсько-му Союзі».

«...А нові, привезені з московщини, люди займали при колгоспах вищі становища. Вони були бригадирами, головами колгоспів, учите-лями, головами сільрад та провадили крамни-ці по селах, продаючи тютюн та горілку. Крім того, вони перевиховували залишки сільського населення, «промивали мізки», щоб не втом-лювалися повторювати, що жити стало «легше та веселіше».

Про жертви голоду ніхто не згадував, бо це загрожувало карою смерті, навіть матері дітям не розказували, як вони його пережили. Тому тим дітям, які народилися під час та після голо-ду (тепер у 2010 році їх уже мало залишилося при житті), а їхні діти та внуки також вихову-валися на великій брехні, їм і тепер продовжу-ють «промивати мізки», переконуючи у тому, що запланованого голодомору-геноциду не було. Вони й досі не можуть своїм недалеком розумом зрозуміти, якою насправді була систе-ма червоного комуністичного Світського Со-юзу. У чому вона полягала? Що за путівки на курорти, санаторії, доступ до партійних кра-миць, де купували «московську ікру», деше-ву чи дорогу горілку та тютюн, вони завзято працювали для свого ворога. Вони і тепер не можуть збагнути, що це не тільки гріх, а вели-кий злочин продавати москалям свою землю, фабрики, індустрію, морські пристані та свою рідну мову, культуру та Українську Самостій-ну Державу».

Цитати відомих людей про Голодомор

«Геноцид починається з вбивства однієї людини, не за те, що вона зробила, а через те, хто вона є».

Кофі Аннан, дипломат з Гани,
сьомий генеральний секретар ООН

«У період із 1932-го до 1933 року режим використовував голод як зброю, захоплюючи ферми і врожай по всій Україні. Мільйони українців померли від голоду. Окрім того, багато загинуло внаслідок масових арештів, депортацій і страт. Голодомор був навмисною спробою – як частина систематичного геноциду – знищити дух та ідентичність українського народу. Цього не вдалося».

«Голодомор був системним та страхітливим геноцидом мільйонів українців тоталітарною радянською владою. Дітей, жінок, і чоловіків морили голодом та страчували лише за те, що вони намагались говорити рідною мовою, зберігати рідну культуру, землю та жити у мирі».

Джастін Трюдо,
Прем'єр-міністр Канади

«Голодомор є класичним прикладом радянського геноциду, найдовшого й наймасштабнішого експерименту з русифікації, а саме — винищення української нації».

Рафайл Лемкін юрист,
автор терміну «геноцид»

«Мені судилася така доля, що ваші мертві вибрали мене. Не можна займатися історією голокосту та не стати хоч би напівевреєм, як не можна займатися історією голодомору й не стати хоча б напівукраїнцем».

Джеймс Мейс,
американський історик

«Україна в передсмертних судорогах. Населення вмирає голодною смертю. Побудована на несправедливості, обмані, безбожництві та

деправації людиїдна система державного капіталізму довела багатий недавно край до повної руїни. На вид таких злочинів німіє людська природа, кров стинається в жилах».

Митрополит Андрей Шептицький

«Ми пам'ятаємо демонічно натхненне варварство, яке Сталін продемонстрував проти духовних чад Константинопольської Церкви-Матері... На жаль, ми не можемо змінювати події минулого. Але ми можемо глибоко їх вивчати і аналізувати, щоб зробити все можливе, щоб у нашому сучасному світі запобігти повторенню таких звірств у майбутньому».

Вселенський патріарх Варфоломій

«Не було в історії людства катастрофи таких величезних розмірів, яка привернула б таку малу увагу міжнародного світу... Голод був інструментом національної політики більшовиків, вжитим свідомо як останній засіб зламати опір українського селянства проти системи».

Вільям Генрі Чемберлін,
американський журналіст, історик

«Я пройшов через безліч сіл... Скрізь чув плач: «У нас немає хліба. Ми помираємо! Передайте в Англію, що ми пухнемо від голоду».

Гарет Джонс англійський,
журналіст

«Великий Голод був найбільшою катастрофою, яку Україна пережила — як щодо кількості жертв, так і щодо людських страждань».

Мілена Рудницька,
депутатка польського Сейму

ІНСТИТУТ ДОСЛІДЖЕННЯ ГОЛОДОМОРУ
<https://holodomorinstitute.org.ua/holodomor-henotsyd-ukraintsiv/czytaty-vidomyh-lyudej-pro-golodomor/>

ЖИВОПИСЕЦЬ ПРАВДИ:

90 років від дня народження Григора Тютюнника

У перші дні зими ми згадуємо про талант та літературний спадок українського письменника-прозаїка, перекладача, педагога – Григора Михайловича Тютюнника.

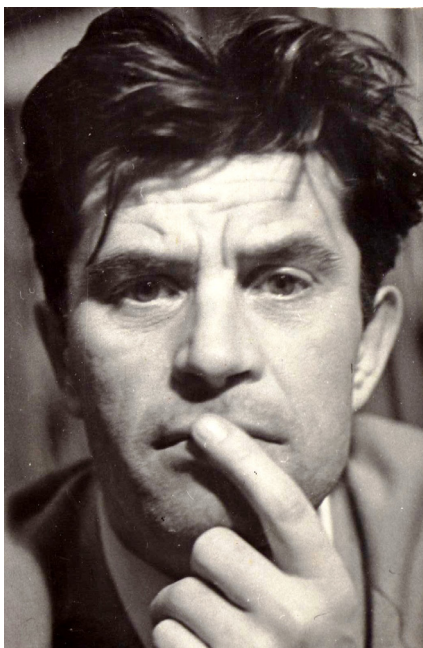
5 грудня виповнюється 90 років від дня народження цього непересічного митця.

Григор Михайлович народився у 1931 році на Полтавщині у с. Шилівка Зіньківського району в звичайній селянській родині.

Після того, як у 1937 року арештували батька – Михайла Васильовича Тютюнника,

хлопчик змушений переїздити на Донбас до родичів – дядька й тітки, котрі працювали у школі. Саме вони дали освіту малому Григору. З 1938 року хлопець розпочав навчання в українському класі, який нараховував 7 учнів. За два тижні клас розпустили через малу кількість учнів і Григор опинився в російському класі.

Німецько-радянська війна стала особливим складним часом для Григора. Як він згадував: «Уже в сорок другому році почався голод. Я їв тоді картоплю зав'язь, жолуді, пробував конину – коли вона кипить, з неї багато піни. Люди, дивлячись на змучену тьотю і на нас, голодненьких дітей, порадили мені чкурнути до матері на Полтавщину, щоб легше стало всьому сімейству, – голод як-не-як. Я так і зробив. Йшов пішки, маючи за плечима 11 років, три класи освіти і порожню торбинку, в котрій з початку подорожі було дев'ять сухарів, перепічка і банка меду – земляки дали на дорогу. Потім харчі вийшли. Почав старцювати. Перший раз просити було неймовірно важко, соромно, одбирало язик і в грудях тепло, тоді трохи

привик. Ішов рівно два тижні. Через Слов'янськ, Краматорськ, Павлоград, Полтаву, Диканьку, Опішню. А слідом за мною, коли трохи полагодилося із залізницею, приїхала і бідна моя тьотя з грудною сестричкою».

Після визволення України від фашистської навали Тютюнник закінчив п'ятий клас сільської школи і вступив до ремісничого училища. Потім розпочав роботу на заводі імені Малишева у Харкові, яку згодом змінив на працю в колгоспі, на бу-

дівництві Миронівської ДРЕС, на відбудові шахт Донбасу. Після служби у військово-морському Флоті (у Владивостоці), закінчив вечірню школу.

У 1957–1962 роках майбутній письменник навчався у Харківському університеті на філологічному факультеті. Саме тут він захопився літературною працею. Перші твори письменника були написані російською мовою. Значний вплив на формування його літературних смаків та ставлення до літературної праці мав його брат – письменник Григорій Тютюнник, який давав дуже влучні, мудрі поради. З листа Григорія до брата: «От ти пишеш по-російськи... Ну що ж, як воно вже так склалося, пиши. Тільки знай, братику, мова – душа народу. Як же ти писатимеш про українців не їхньою мовою, як виразиш їхню душу не через їхню мову, сиріч душу? Ти обов'язково зайдеш у цей тупик і потупцяєш назад, шкодуючи, що змарнував стільки часу. Тоді згадаєш мене!» Уже відтоді поступово формувались характерні особливості творчої індивідуальності молодого письменника:

постійне самовдосконалення, наполегливі пошуки точного слова – найпотрібнішого, найвиразнішого, – тривале обдумування кожного твору. Свої твори він попередньо, ще до викладу на папері, «апробовував» в усних розповідях, тож період його літературного учнівства лишився прихованим від сторонніх очей.

1966 року вийшла друком його перша книжка «Зав'язь» (видавництво «Молодь»). «Зав'язь» була однією з тих книжок, яка засвідчила новий злет української прози і зробила популярним ім'я Григора Тютюнника, водночас вирізвивши його серед творчої молоді.

Основний напрям літературного доробку Тютюнника – це повісті та оповідання. До написання творів він ставився дуже відповідально, впевнений, що «талант – крапля здібностей і море праці». Твори митця написані простою мовою про життя пересічної людини, зачаровують своєю щирістю, добротою та невідступною душевністю. Григор Тютюнник переніс у свої оповідання багато біографічних сюжетів, адже і його власна дорога до літературного визнання була складною. Так само, як у 1942 році автор пішки добирався з Донбасу на Полтавщину, так і герой одного з оповідань, хлопчик Климко, вирушає тим же шляхом до матері. Вже в іншому творі, «Вогник далеко в степу», містяться згадки про непросту повоєнну юність. Лейтмотивом значної кількості написаного стали рання втрата батька, війна, бідність. І все ж, попри сумне забарвлення – віра в краще майбутнє, справжню дружбу, чисте кохання.

«Мало – бачити. Мало – розуміти. Треба любити. Немає загадки таланту. Є вічна загадка любові», – ці слова Григора Тютюнника вже давно стали афоризмом. Про цього унікального письменника неодноразово писалося і говорилося, що це митець, який аж надто гостро та болісно сприймає життя. «У нього був низький больовий поріг», – як сказали б лікарі. Цю думку часто повторювали літературознавці характеризуючи творчість Григора Тютюнника. На-

роджений на благословенній полтавській землі, письменник увібрав, а потім зумів відобразити в численних творах, все те найкраще і найособливіше, що відображало саму душу народу, з якого він вийшов. Григор Тютюнник не дотримувався поширеного в середовищі майстрів слова неписаного правила «не переказувати ще не закінчених творів». Він часто і зі смаком розповідав, відшліфовуючи вголос, окремі епізоди своїх майбутніх новел, оповідань та повістей. До кожної нової збірки обов'язково включав кілька оповідань з попередніх книжок. І це не порушувало цілісності книг. Навпаки, вони складали один ланцюг, де кожна ланка нанизана на попередню. Його ще називали живописцем правди. Адже категорично не сприймав підлості, неправди, навіть на побутовому рівні.

З осені 1963-го року Григор Михайлович мешкав у Києві. Працював у редакції газети «Літературна Україна», у видавництвах «Молодь» та «Веселка», однак справжньою та улюбленою його роботою було писання творів. Він не уявляв себе кимось іншим, аніж як письменником. І твори його були різноманітні, як саме життя. У них людське щастя, трагедії, драми, кохання, сміх. Напевно, ніхто так не зміг до Григора Тютюнника передати в національній літературі смак молока, запах степу, тремтіння дитячих сліз, плач української душі. Врешті світ, найрізноманітніші грані якого він так детально описував, спіймав його. Письменника не стало 6 березня 1980-го року. Ця подія стала справжньою трагедією для української культури.

1989 року його творчість була посмертно відзначена Національною премією України імені Тараса Шевченка.

Сучасники часто порівнюють Григора Михайловича з Василем Стусом. Вони як у творчості, так і в житті, мали багато спільного. А зокрема – людяність і правдолюбство, які, бувало, виглядали дивацтвом, але попри все рятували і досі рятують світ.

Луцьк відомий, проте світу про нього маємо нагадати

Художниця Олена Звягінцева народилася у Львові, навчалася у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки на кафедрі декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва. Її картини вже встигли стати майже що канонічними ілюстраціями з української та зокрема луцької історії; частина перебуває у приватних колекціях в Україні та зарубіжжі.

Редакція «Яровиці»

Історія багата таємницями, захопливими сюжетами, мені як художнику такий ґрунт живить уяву, фантазію. Історичної тематики портрети створюю або на основі реальних подій, або придумую сюжети своїх історій.

А історична тематика збагачує і доповнює портретований образ багатьма деталями – особливості епохи цікаво віднаходити на сторінках книг, вивчаєш і шукаєш джерела про особу, образ якої створюєш. Одна з тем, яка наповнює мої роботи – військова, батальна. Хоча сюжетних картин небагато, більшість портретів на полотнах це зображення воїнів, переважно одиночних фігур, парсунних портретів. Раніше мене цікавила історія стародавнього світу, Єгипту зокрема. Та прийшло розуміння, що нашого ніхто не полюбить, якщо ми самі не будемо хотіти любити.

Переломний момент в творчості настав

паралельно з подіями змін в Україні, коли розпочалися мітинги на Майдані Незалежності в Києві. Емоції вирували всередині, і їх потрібно було виплеснути, вивільнити свої бунтуючі настрої проти несправедливості та боротись, як вмієш. На волю вийшов мій внутрішній козак – щось сміливе та рішуче.

З 2014–2017 рр. намальовано понад 30 портретів, серед яких можна побачити історичних постатей, гайдамаків, козака Мамаю, Кобзаря... Потім тематика збагатилася і охопила інші історичні періоди, зацікавило Середньовіччя в історії Української держави.

Відвідини середньовічних фестивалів, які проводяться в Замку Любарта у Луцьку, надихнули на вивчення і пошуки джерел про славне минуле Волині, нашої прадавньої землі, яка впродовж століть була фундаментом Київської Русі, Волинсько-Галицької держави, Великого князівства литовського, і важливу роль відігравала у творенні новітньої історії України. Волинь Велика, Волинь велична!

Цьогоріч відзначали 30 річницю незалежності України, і це здобуток, адже незалежність це велика цінність і відповідальність народу, української нації перед минулим і майбутнім. Одним з головних здобутків незалежності є усвідомлення українців про те, що ми самобутні, і не є окраїною якоїсь іншої держави, що земля – це тіло країни, за життя якої тре-

ба боротись. Кроки на шляху до євроінтеграції, відстоювання власних інтересів, боротьба з нав'язаною системою меншовартості. Українська мова, пісня, мистецтво, більше промовляють рідною солов'їною, світ дивують багаті талантами українці.

Кожен з нас несе відповідальність за свої дії і бездіяльність. Потрібно все робити для того, аби залишити після себе добрі і незабутні сліди. Щоб знайти сили потрібно натхнення, яке з'являється з любові. Чим більше пізнаємо, звикаємо, навчаємось свого, тим більше любимо. В нас тоді з'являються якісь ідеї, і енергія втілюється.

Тому потрібно більше читати, подорожувати, дізнаватись нового, що буде сприяти розширенню кругозору і сприймати своє історію, культуру, мистецтво, як високу і неповторну світову спадщину.

Луцьк вплинув на моє життя і зокрема творче. Між нами з'явилась симпатія, місто я почала сприймати як особу, якій я теж небайдужа. В нас виникли взаємодії, взаємонахнення... Багато було створено картин та портретів, які пов'язані з історією міста, та Волині, з історіями, які творяться на наших очах. Фестивалі, різні заходи у Луцькому замку, сприяють творчим ідеям. В місті, і в нас на Волині, є багато талановитих митців, кожен з нас забарвлює її своїми думками, розвиває теми в яких відчув свою силу. Якщо сказати про себе, то думаю, біднішим був би мистецький світ, і, мабуть, історії як бачу її я, не розповів би ніхто, але по-своєму.

Відчуваю свою відповідальність перед історією, адже мистецтво теж зброя яка має силу. Достовірність, правдивість зображеного на полотнах має наукову і мистецьку цінність. Перед тим як створювати картину, читаю різну наукову, історичну літературу, спілкуюсь/консультуюсь з істориками, реконструкторами, спеціалістами.

Якщо перші мої роботи були вільним творінням, і портрети створювались «щоб було гарно», то нині приділяю увагу правильності, відтворенню характеру і цілісності образу, у всьому, щоб створити максимально правдивий образ, який би гармоніював у своєму оточенні і перед глядачами.

Для прикладу, зображення козаків у бага-

тьох авторів відрізняються, адже, нав'язані і узагальнені жупан, шапка, шаровари, шабля є дуже бідним описом зовнішнього вигляду козака, для уяви художника потрібно більше деталей, правдивих джерел для опори. Адже те, що він створить, для майбутнього буде зразком. Історичний портрет, це цікаво і серйозно, адже митець постає у ролі літописця.

Луцьк – місто з багатою і барвистою історією, хоча велику частину його життя стер вогонь, земля тримає сотні метрів підземель, в яких блукає забуте.

Туристичним місто є привабливе, адже має гарно збережений замок Любарта, багато старовинних храмів, церков, багата природа. Маємо чудові музеї з безцінними пам'ятками минулого, сучасними шедеврами, які є унікальні в Україні і світі.

Особисто мені дуже подобається Старе місто, адже там – його серце, воно б'ється і оживає щораз, коли в замку проводяться середньовічні фестивалі, лицарські поєдинки, музика сопілки, волинки, дитячі забави, ярмарки майстрів... Ще маємо багато цікавого, яке в ідеях, в планах, чи будується. Хочу при нагоді згадати про надзвичайно цікавий проєкт яким займаються молодь, спортсмени з клубу середньовічного активісти бою «Айна бера Луцьк», та всі небайдужі справжні патріоти своєї землі, нашої держави.

В Луцьку створюється туристичний привабливо спортивно-культурний, мистецько-пізнавальний комплекс Центр Середньовічної культури, який буде приваблювати як лучан, так і туристів, тут можна буде почути історичні лекції, потренуватись в залі з відомими спортсменами-лицарями, помайструвати і відвідувати майстер-класи середньовічних ремесел, та творчості; тут надихає все – бо місто живе! Воно буде процвітати, про нього будуть знати, якщо розвитку допомагати, – підтримкою, увагою, матеріально, фінансово. Ми маємо більше розповідати про все чим унікальні, хто ми, історія це наша одна з основ, на якій тримається туризм. Яскравіше мистецтвом промовляти, голосніше співати! Ми маємо берегти той князівський спадок, який вцілів, для майбутніх поколінь, для України.

Луцьк відомий, проте світу про нього маємо нагадати. Адже через кілька років матимемо

НА ЧАСІ

600-літню річницю з'їзду монархів Європи до Лучеська (Луцька). Ця подія має бути висвітлена і всіма можливими способами явлена світу. Це історія з'єднання України з Європою, її прийняття і повага. Луцьк гостинний, кожен це

відчуває, маємо чимало роботи, аби достойно показати що столиця Волині привітна і їй є про що розповісти і чим поділитись.

Луцьк – місто натхнення!

Український кіч: неминучий чи необхідний?

Стаття окреслює зміст поняття «кіч» з огляду на новітні українські реалії та визначає місце кічу в культурі незалежної України. Автором пропонуються стратегії подолання кічу та прогнозуються шляхи його розвитку найближчим часом.

У кожної культури є свій стереотипний образ, за яким інші культури її впізнають. Чи це велика національна культура, чи субкультура, всі вони мають набір впізнаваних рис. І в кожному випадку її образ – це спрощення, узагальнення, призначене передусім справити враження, а не повідомити суть. Українська культура – отже вишиванка, козаки, дівчата у вінках зі стрічками, бандура; російська – кокошник, сарафан, вушанка чи в баченні Заходу – *gorpnik* і *babushka*; японська – самураї, роботи, сакура, аніме. Твори, що недоречно чи просто несподівано, скандально або ж неякісно використовують подібні стереотипи, часто характеризуються як кіч. Різноманітність підходів до визначення кічу спонукає прояснити його суть і з'ясувати його особливості в українській культурі за підсумками 30-ти річчя незалежності України.

Кіч може бути оцінкою художньої цінності продукту (зазвичай негативною, щодо низькоякісних наслідувань «високої» культури), позначенням стилю (неочікуване поєднання наявних раніше порізно елементів) або стильової невизначеності (безсистемне поєднання різнорідних елементів), або ж художнім прийомом (використання історичного стилю в нетиповій для нього обстановці, перебільшення його характерних рис). Енциклопедія сучасної України надає широкий спектр прикладів кічу: це і шаблонні імітації творів образотворчого мистецтва, і сучасний реп, «ресторанна» музика, і літературна «котляревщина», і соцреалізм. Вона ж визначає кіч як «стиль культури масової; культурну категорію, що характеризує смаки середнього класу; мистецькі об'єкти низького рівня» [6]. Проте таке поширене розуміння кічу все ж недостатньо охопне, оскільки існують яскраві винятки з нього.

Еклектичний образ козаків-троянців.
«Енеїда»
Георгій Нарбут

В усякому разі кіч завжди еклектичний – він поєднує елементи вже наявних стилів у єдиному продукті людської діяльності. Проте еклектика кічу вирізняється тим, що завжди прагне справляти враження розкоші, елітарності, і досягає цього доступними, дешевшими засобами. Зауважимо, що кіч не обмежений якою-небудь максимальною сумою коштів або витратами праці. Кічевий продукт може бути дуже дорогим, але завжди дешевшим, простішим і вторинним щодо того, що він наслідує. Так, інтер'єр маєтку Пшонки був дорогим, але безсис-

темно оформленим, його призначенням було справити враження розкоші через блиск, удавану позолоту, предмети «під старовину», зображення власника в подібні історичних вельмож [8].

Кічеві продукти зазвичай не призначені для фізичного використання, їхнє призначення – вдавати належність власників до певної привілейованої меншості. Кіч зображає володіння цінністю, якої людина наспраді не має. Ця цінність може бути недоступна через рідкісність (як-от доказ виняткової удачі), дороговизну (коштовні метали чи камені), складність у здобутті (медаль, нагородний кубок), її втрату (історична реліквія, мистецький стиль, суспільні відносини), і в усіх випадках їй знаходиться заміник-декорація.

Чеський теоретик мистецтва Томаш Кулка описував, що кічеве мистецтво наслідує дороге, нетривале чи складне у виготовленні та підтриманні мистецтво. Головна мета кічу в такому разі – це вдавати з себе щось дорожче чи якісніше [3, С. 2–12].

Але в такому випадку до категорії кічу належало б віднести і сценічні костюми, декорації, спецефекти кінофільмів – мистецтво вза-

галі як «кіч» щодо реального світу. Почасти з цим можна погодитися. О. Тканко з-поміж прикладів українського кічу вказує сценічні костюми (І. Бобул, П. Зібров, Сердючка, М. Поплавський, Потап і Настя та ін.) та роботи окремих представників вітчизняної модної індустрії (О. Сасенко, О. Залевський, Д. Дорожкіна та ін.) [9], відомі кричущим дизайном, у якому блиск, використання елементів одягу «вищого прошарку» створюють поверхнєве враження дороговизни, елітарності (і такі костюми дійсно можуть коштувати дуже багато, проте в усякому разі вони створюють враження дорожчих, елітарніших, ніж є насправді). Але кіч не обмежується удаваним багатством, кічевий твір цілком може бути й дрібницею, що зображає іншу дрібницю. Пластикові квіти замість живих, або лінолеум у ванній кімнаті з візерунком дерева, не мають на меті обманути кого-небудь щодо статків або статусу власників чи навіть просто привернути увагу. Імітація тут дозволяє утримати цінність, навіть невелику, довше за оригінал (живі квіти згодом засохнуть), або помістити її туди, де оригінал існувати не може (дерев'яна підлога зігнє). Зауважимо, що такі імітації відомі здавна. Ними були ще давньоримські розписи стін, які зображають гірлянди з листя та квітів у бенкетних залах. Тож зображення дечого дешевшим, простішим, доступнішим чином іще не є кіч.

Йдучи далі за міркуванням Кулки, кіч має дві характеристики, що відрізняють його від просто масового мистецтва: загал схвалює кіч, а мистецько освічена еліта зневажає його [3, С. 19.]. Кіч вульгарний (від лат. *vulgus* – народ, натовп) у тому сенсі, що зводить складну, недоступну культуру до такого рівня, де її може зрозуміти і перейняти посередня людина.

Англійський філософ Роджер Скрутон описував кіч: «Кіч — це фальшиве мистецтво, що виражає фальшиві емоції, чия мета — обманути споживача в думці, ніби він відчуває щось глибоке та серйозне» [1]. Американський арт-критик Клемент Грінберг писав, що кіч — це панівне мистецтво, найпопулярніша культура, що замінює ремісницькі вироби продуктами масового виробництва. Знищуючи цим народну культуру, кіч культивує перевагу враження від продукту над тим, що та як до цього враження спонукає [2, С. 3–21].

Отож, кіч не є просто дешевою альтернати-

вою елітарної культури, він приховує свою вторинність, ставлячись у баченні загалу замість елітарної культури. Кіч також приносить елітарну культуру в середовища, де її досі не існувало, і де вона існувати не може без втрат. В цьому він близький до культу карго (феномен сліпого наслідування, магічного мислення, що отримав назву від спроб аборигенів Меланезії отримувати американські ящики з провіантом, наслідуючи поведінку американських військових). І не лише в тому, що обоє створюють подобу бажаного, не заглиблюючись у питання як воно функціонує насправді, а і в претензіях на те, що первісні власники цього блага володіли ним незаслужено, і воно повинне стати надбанням «обділених» (як у випадку культу Джона Фрума на острові Танна).

Кіч виникає з недосяжності, закритості елітарної культури масам і щоб заповнити цю білу пляму в картині світу, він створює «протез» елітарної культури з доступного матеріалу. Кічева культура діє подібно до тієї, яку зображає, замовчуючи власну вторинність. Кіч стверджує, що він і є елітарність. Точною ілюстрацією є російське прислів'я «Був би царем, в золотих лаптях ходив би».

При цьому кіч сильно тяжіє до минулого. В ньому давність слугує засвідченням якості. Володіння речами предків, які передавалися в роду впродовж багатьох поколінь, традиційно вважається ознакою високого статусу. Такі реліквії підтверджують неперервність роду, його живучість і здатність передавати здобутки нащадкам як містичну батьківську/материнську силу, укладену в реліквії. Зростання населення та стрімкі зміни світу в ході урбанізації й двох світових воєн зумовили нестачу таких реліквій, їх втрату. А отже — відсутність підтверджень бажаного статусу, відсутність «права на життя». Людина, минуле якої невідоме — це людина чужа, а тому завідомо позбавлена привілеїв. Попит на предмети «під старовину» зумовив засилля біжутерії, різноманітних статуєток, сувенірів. Усі вони призначені справляти враження минулого, якого не було, заповнювати місце втрачених або й відсутніх, недосяжних цінностей.

Венесуельська дослідниця історії культури Селеста Олальяга стверджувала, що кіч супроводжується тугою за світом, зниклим унаслідок розвитку науки й техніки. З огляду на

це Олаліяга виділяла «ностальгічний кіч», який безпечно нагадує про минуле, оминаючи травматичні події, та «меланхолічний», який заповнює почуття втрати» [4, С. 20]. На цю ж рису звертав увагу український письменник та есеїст Володимир Єшкілев, пишучи, що кічу притаманна ностальгія за ясністю, наявною в фольклорі [7].

Отож, кіч завжди спирається на минуле, причому те минуле, що не отримало повно-сильного продовження в сучасності, але місце якого не було заповнене чимось рівноцінним. Кіч постає результатом суспільної травми, будь то травма завдана раптовою катастрофою чи перейнята від попередніх поколінь. Щодо останнього випадку, кіч зручно розглянути в контексті традиції.

Саме до традиційності апелюють багато тих, хто кіч як створюють, так і підтримують. Більшість стереотипів про українців походять з уявлень про культуру українського селянства XIX ст., коли вона почала активно досліджуватися. Тобто, з часу, коли її було «узаконено», зафіксовано в документах. Звідси почався зворотний вплив, коли вже народні маси стали сприймати ці документальні свідчення, за посередництва мистецтва, як певний «канон», як «правильну» народну культуру. Проблема полягає в тому, що літературний чи сценічний образ ігнорує різноманітність свого сирцевого матеріалу. В ньому немає волинської, наддніпрянської чи донбаської традиції, є загальна «українська», що репрезентує не культурне багатство кожного регіону, а Україну взагалі. Те, що часто називається «традиційним українським костюмом», «традиційною українською піснею» насправді є або місцевим прикладом, піднесеним у ранг правила, або новотвором. Остап Українець зауважує: «Коли вам говорять про щось «традиційне українське» і не уточнюють, звідки саме – перед вами інформаційне кічування, навіть якщо артефакт автентичний» [10].

Ігнорування місцевих особливостей української культури в купі з прагненням поставити її на конвеєр, породило таке явище кічу як «шароварщина» – сукупність яскравих, стереотипних ознак культури українського селянства, призначених вражати, привертати увагу, і які масово тиражуються, підмінюючи цим тиражуванням традицію.

Потрібно, втім, зазначити, що українці-се-

ляни добре вписувалися ще в романтичні тенденції XIX ст., де будь-які селяни поставали «природними», «незіпсованими» цивілізацією людьми, «шляхетними дикунами» Європи, за чиею наївністю та безпосередністю (радше перебільшеними) тужило місто як осередок змін. На фоні індустріалізації, Весни народів, село виглядало незмінним первісним Едемом, до якого слід повернутися, щоб змінити вже зроблений вибір, або хоча б упевнитися, що інший вибір можливий. У сучасних термінах, селянство – це «резервна копія», до якої слід звернутися, щоб почати заново. Пізніше селяни стали зручним образом усіх пригноблених, позбавлених належних благ людей, а потім – уособленням України у складі СРСР як «всесоюзної житниці» (зауважимо, що так називали і Кубань). В усіх випадках селяни слугували символом чогось іншого, а сприйняття цього символу масами накладало вимоги – стандартизувати його та якомога більше спростити.

Якщо ж українець стереотипно не селянин, то козак. Упродовж повстань 1620–1630-х років за козацтвом утвердилася репутація захисника загальнонародних інтересів. Але зрештою козаки стали таким же символом, який заступив історичних козаків, а три століття їхньої історії потрібно було укласти в чіткий канон. При цьому козак у радянській культурі – це персонаж минулого, борець завершеної боротьби, тож будь-яка справжність, історичність від нього і не вимагається. «Сучасний козак» був абсурдом і міг існувати хіба що як сценічний персонаж.

Напівоголений козак у шкіряних поручах, що п'є горілку відрами та потай шанує Перуна – це сучасна кічева ікона масової культури, що приходить на заміну завжди усміхненому «козачкові» в блискучих атласних шароварах і фабричній вишиванці. В обох випадках маємо справу з образом, призначеним укріпити в масовій свідомості стереотипного українця «золотої доби». Аналогічно як це робить для росіян набір «сарафан–кокошник», в якому виходить до гостей дівиця з хлібом–сіллю. Кіч не просто виводить з минулого найяскравіші деталі, а конструє сучасний образ минулого, яким заміняє те історичне минуле, що не було прийняте масами. Кіч – це окрім іншого зручна історія, якої не було, фальшива старовина.

Шароварщина радянського зразка мала за

мету переробити українську народно-селянську культуру на нешкідливий пережиток у межах великої культури СРСР. І заразом викреслити з дорадянської історії українську елітарну культуру міст, приписавши створення міської культури собі у «великих будівництвах» з селянської та робітничої. О. Тканко вплив цих процесів на вітчизняну культуру: «В Україні ж буржуазна культура не знайшла повноцінного розвитку, відповідно міська культура не стала репрезентативною та титульною», звідки «сучасна схильність багатьох українців до надмірного декору, колористичної строкатості, пишності, часто неадекватної для міського середовища» [9, 61–67].

Шароварщина ж новітня працює через заперечення радянських тез. Вона ідеалізує передусім епоху між скасуванням кріпацтва та початком Першої світової війни (передусім у Російській імперії) як той час, коли ті самі Шевченкові «хрущі над вишнями» могли стати дійсністю без усіх «але...». Цим же вона і слабка, бо в міру того, як слабнуть пережитки радянської ідеології, шароварщина втрачає свої основи.

Закономірно, що кіч як метод конструювання бажаного минулого спрямовується на інші «золоті доби». Дуже привабливою є дохристиянська доба Русі, звідки через праці таких літераторів, як Валерій Войтович, зручно рухати українство дедалі глиб історії. В умовах посягань Росії на територіальну цілісність Української держави, спокусливо піти шляхом її ж (Росії) псевдоісториків, тільки оголошуючи русичів, скіфів, трипільців, готів – і аж до безіменних племен палеоліту – не слов'янами-росіянами, а слов'янами-українцями. Причому кращими за сучасних, наділеними тими якостями, в наявності яких у себе ми сумніваємося. Давні українці мусять поставати загально визнаними («про нас писав Геродот!»), ефективними захисниками своєї землі («українці збудували Змієві вали»), об'єднаними єдиною релігією («за Перуна!»). Отож, пропонується і просте рішення проблем: не потрібно нічого винаходити, достатньо повернути те, що було колись, повернутися в «золоту добу». Яскравим прикладом кічу є вигадане свято «Велесова ніч», яке начебто святкували давні українці замість Геловіну. Належить зауважити, що неоязичництво не слід називати кічем, якщо воно пропонує осучаснення історичного язичництва. Як

не слід і православ'я чи католицизм чи будь-які інші церкви або релігії, які визнають синкретичність своїх обрядів, мистецтва або писань (наприклад, язичницькі елементи святкувань Різдва чи римські корені візантійської церковної архітектури). Натомість кіч як метод видає популярний образ за справжній, не передбачаючи його глибокого історичного осмислення. Кіч тяжіє до дуже простих, поверхневих пояснень суперечностей («так прийнято», «кому-ністи не дозволяли» тощо).

За період 2010-х – 2020-х помітне зростання інтересу до Литовської доби, УНР, до часів активної збройної боротьби УПА. Їхня історія стає «золотими добами», які бажано відтворити, а за неможливості відтворити чи сумнівах у доцільності цього – написати власну, бажану історію. Так, на фестивалях на кшталт «Меч Луцького замку», де зображається життя середньовічного міста, поряд з лицарями в ренесансних обладунках ідуть ведучі у взагалі не історичних костюмах, а Магдебурзьке право підноситься як предтеча незалежності України. Комікс «Воля» описує бажану, переможну історію УНР в антуражі містичного стімпанку та дизельпанку. В пісні «Гей, десь далеко на Волині» про Колківську республіку, утворену в 1943 році УПА, співається «Живуть там люди, мов в раю».

Оскільки загал все ж не сприймає ці діїства і твори як достовірне зображення минулого, їх іще не можна називати кічем. Але дуже вірогідно, що майбутній український кіч зросте на ґрунті тих «золотих діб», які вони репрезентують.

Утім, складно погодитись, що кіч стосується лише минулого. До кічу варто віднести і уявлення про майбутнє. Обіцянки на кшталт «Нинішнє покоління радянських людей житиме при комунізмі!» кічеві, адже підмінюють різноманітність альтернатив привабливим простим образом, який нерідко суперечить реальним прогнозам. Фантастика про майбутнє – кічева, вона формує сподівання прийдешніх проблем і як їх може було б вирішити. Примітно, що фантастичні події чи технології беруть насправді за основу щось минуле: вже зникле чи значно вираженіше в минулому. Фашизм, апартеїд, колоніалізм, «дикий капіталізм» (і героїчна боротьба з ними) – наріжні теми фантастики про майбутнє, і їхні реалізації в творах кічеві.

Німецький філософ Теодор Адорно ствер-

джував, що кіч виникає внаслідок підпорядкування мистецтва принципам індустріального виробництва. Тиражування мистецтва передбачає шаблон, за яким створюються копії. В результаті виникає попит не лише на літературу, живопис, скульптуру та музику, а також і на публіцистику, політику, риторику тощо, які за допомогою доступних прийомів задовільняють потребу сприйняття популярних у загалу тем у привабливій і зрозумілій формі [5, с. 332–333]. З цього слідує, що будь-який схвалюваний взірць породжує кіч. Бажання більшості володіти тим, що є у меншості, завжди призводить до створення менш цінних, але доступніших копій, які вписуються в бажану, несуперечливу картину світу.

Кіч є продукцією в найширшому її розумінні, що наслідують рідкісні в конкретних умовах зразки культури, використовуючи доступні матеріали та методи її створення, і при цьому приховує свою вторинність. Кіч тісно пов'язаний з масовою культурою та масовим виробництвом, але численне тиражування та споживання кічу лише інтенсифікує його прояви, а кіч загалом виникає в будь-яку епоху. Кіч використовує вже наявні елементи культури, що належать до певної ідеалізованої епохи, та підмінює собою історичну дійсність. Ця дійсність може бути як минулою, так і гаданою майбутньою, що спирається на минуле.

Українська культура перебуває в стані поступової відмови від народно-селенського кічу XIX ст. на користь кічу інших епох. Цілковите подолання кічу неможливе, проте його критика необхідна для збереження культурного розмаїття та як наслідок – збільшення напрямків розвитку української культури.

Зменшення впливу кічу на маси можливе в рамках зростання культурної децентралізації, звернення до «малих» культур окремих регіонів, популяризації вітчизняних митців і маловідомих сторінок історії. Водночас кіч, можливо, є тією жакливою маскою, призначеною відлякувати всіх охочих втрутитися в нашу культуру: ворогів чи просто профанів. Приймаючи на себе критику чи й ненависть, кічевий образ здатен лишити недоторканою культуру, що стоїть за ним, спонукати загал зацікавитися нею, що веде до появи нових стилів і культурних феноменів.

Зрештою, через роки сучасний кіч може, а напевне і буде, очищений від несуттєвого та

нежиттєздатного, та буде визнаний ще одним надбанням минулого, яке увійде в традицію якої-небудь культури. І найкраще, що можна зробити зараз – це наповнити дешеві, фальшиво щирі масові продукти символізмом, що лишить деякі з них у історії. Як звичайна шина на Майдані свого часу стала символом боротьби України проти свавілля можновладців, так і банальний сувенір з етносимволікою може бути реліквією, якщо за ним стоїть неординарна людська доля.

Використані джерела

1. A Point of View: The strangely enduring power of kitsch / BBC News. URL: <https://www.bbc.com/news/magazine-30439633>
2. Greenberg C. Avant-Garde and Kitsch, in Art and Culture: Critical Essays, Boston: Beacon Press, 1989, pp. 3-21.
3. Kulka T.. Kitsch and Art (en). Penn State Press, 2010. 137 p.
4. Sturken M. Tourists of History: Memory, Kitsch, and Consumerism from Oklahoma City to Ground Zero (en). Duke University Press, 2007. 360 p.
5. Бушанський В. Кітч політичний // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. С. 332–333
6. Гундорова Т. І., Кудрявцева К. П., Сютя Б. О. Кітч / Енциклопедія сучасної України. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=7117
7. Єшкілев. В. Глосарійний корпус / Ї. URL: <http://www.ji.lviv.ua/ji-library/pleroma/gk-il.htm>
8. Маеток Пшонки під Києвом: золото, безліч картин, ікон і відеокурс вигнання бісів (ФОТО) / Ракурс. URL: <https://racurs.ua/ua/n23146-maietok-pshonky-pid-kyievom-zoloto-bezlich-kartyn-ikon-i-videokurs-vygnannya-bisiv-foto.html>
9. Тканко О. Мода і кітч : метаморфози образів костюму. Вісник ЛНАМ. 2015. Вип. 26. С. 61–67
10. Українець О. Український традиційний кіч: про головні проблеми явища / UA News. URL: <https://ua.news.ua/ukrayinskyj-tradytsijnyj-kich-pro-golovni-problemy-yavyshha/>

«Про внесення змін до Закону України «Про культуру» щодо загальних засад надання населенню культурних послуг»

м. Київ
29 квітня 2021 року
№ 1432-ІХ
Прийнято Закон

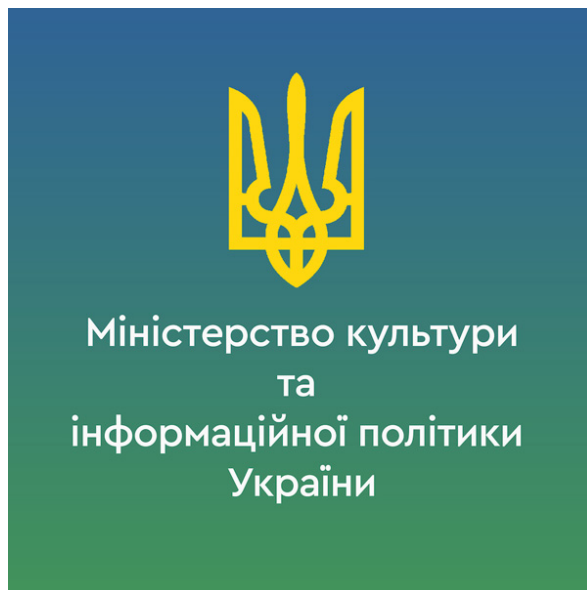
Верховна Рада внесла зміни до Закону України «Про культуру» щодо загальних засад надання населенню культурних послуг. За прийняття законопроекту № 4318 у другому читанні та в цілому проголосував 281 народний депутат України.

«Культурні послуги мають бути доступні всім жителям України без виключень. Тому мета МКІП – надати можливості для цього. Незалежно від того, чи це місто або маленьке село. Даний закон – поштовх для розвитку або трансформації існуючих культурних закладів і убезпечення їх від нераціональної ліквідації. А також крок до впровадження центрів культурних послуг в місцях, що цього потребують», - прокоментував прийняття закону Міністр культури та інформаційної політики Олександр Ткаченко.

Цей закон дозволить надавати громадянам якісні та доступні культурні послуги, сприятиме модернізації наявної культурної інфраструктури відповідно до потреб конкретної громади, підвищить спроможність територіальних громад у наданні культурних послуг.

Закон передбачає ключові норми для реформи системи забезпечення населення культурними послугами, зокрема:

- введення до правового поля понять «державна політика у сфері культури», «культурна послуга», «мінімальні стандарти забезпечення населення культурними послугами», «центр культурних послуг»;
- запровадження механізмів моніторингу та оцінювання реалізації державної політики у сфері культури;

- визначення повноважень органів державної влади, спрямованих на впровадження реформи забезпечення населення культурними послугами;
- містить запобіжні механізми для необґрунтованого закриття закладів культури органами місцевого самоврядування (передбачає зміни до порядку формування базової мережі закладів культури).

Введення поняття «центр культурних послуг» дає можливість Міністерству культури та інформаційної політики надавати субвенцію з державного бюджету місцевим бюджетам на модернізацію/створення центрів культурних послуг в територіальних громадах.

Нагадаємо, що у Державному бюджеті на 2021 рік МКІП передбачено 200 млн грн для надання субвенції на створення центрів культурних послуг. Створення таких центрів, відповідно до Всеукраїнського репрезентативного опитування КМІС, проведеного в 2020 році, підтримує 81% українців.

За ініціативи МКІП та підтримки Швейцарії запущено пілотний проект «Центри культурних послуг, як інструмент згуртованості громади» в 7 територіальних громадах. Нагадаємо, що в цілому до участі у проекті подали заявки 198 територіальних громад з 7 областей України. Всі вони готові будувати ЦКП і потребують правових підстав для співфінансування.

<https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/207594.html>

За Україну! За її волю!

14 жовтня, з нагоди Дня захисників та захисниць України та 79-ї річниці утворення Української Повстанської Армії, у Луцьку відбувались урочисті заходи.

На Театральному майдані міста відслужили панахиду за загиблими захисниками України. Учасники дійства хвилиною мовчання вшанували пам'ять усіх тих, хто боронив нашу землю і віддав своє життя за свободу, незалежність та мирне небо, поклали квіти до пам'ятного фотостенду «Герої Небесної Сотні – Загинули за Єдність України».

Продовженням заходів став фестиваль патріотичної пісні «За Україну! За її волю!», який відбувався на Замковій площі міста – історичному місці, де у 1429 році проходив державницький форум європейських монархів. Як наголосили ведучі фестивалю, Луцька фортеця, Замок Любарта, завжди був захисним редутом від ворога, такою ж оборонною є миролюбна політика нашої держави.

Звитягою і славою наповнена історія нашої землі, тож усі заходи, що відбулися того дня на теренах держави, пронизані світлою пам'яттю про захисників та захисниць, які віддали за неї життя, тих, хто впродовж століть виборював і виборює свободу та незалежність України. Учасники фестивалю поклали квіти до пам'ятних знаків жертвам політичних репресій та розстріляним в'язням Луцької тюрми.

Десятки фольклорних колективів із різних куточків області були учасниками фестивалю – це кращі аматорські колективи Боратинської, Іваничівської, Камінь-Каширської, Ківерцівської, Луцької, Маневецької, Рожищенської територіальних громад області, студенти факультету культури і мистецтв Волинського національного університету імені Лесі Українки, Волинського фахового коледжу культури і мистецтв імені Ігоря Стравінського Волинської обласної ради, Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, а також військовий оркестр Шостого прикордонного Волинського загону.

Під час заходу на території Луцького замку відбувалися гутірки, спортивні естафети, майстер-класи від клубу стрільби з лука «Луцькі соколи» та клубу середньовічного бою «Айна Бера», діяли етнографічні майданчики, виставка зброї.

«Вишиванка у спадок», саме так називався проєкт організації «Ротарійці України», який презентував найбільше полотно з понад 500 вишитих синіх і жовтих клаптиків із зображенням тризуба. Вперше його розгорнули на Замковій площі Луцька, адже ротарійці саме нашого міста зібрали найбільшу кількість вишивок у рамках проєкту. Полотно стало символом єднання для українців, які свято бережуть та популяризують вишивку та традиції свого краю.

Олена **МАРТИНОВИЧ**, завідувачка відділом
аматорського мистецтва
та народної творчості ОНМЦК

Волинь моя, краса моя

26 вересня 2021 року в Горохові відбувся Відкритий обласний фестиваль-конкурс вокально-хорового мистецтва пам'яті заслуженого працівника культури України, композитора та поета Степана Кривенького «Волинь моя, краса моя».

Талановитий українець, який всією душею був прив'язаний до рідної Волині, плекав традиції свого краю і вміло передавав цю любов та красу у своїх творах.

Степан Федорович горнувся до людей своїми піснями. Ідучи назажди, залишив нам те, що робить людей багатими душею і щедрими серцем. Цей скарб нетлінний. Ім'я йому — пісня.

Понад три десятки чудових пісень увійшло до збірника «Волинь моя», який впорядкувала у 1999 році дружина Марія Климівна з допомогою викладачів Горохівської музичної школи П. Старушика і М. Остапчука. Невелика книжечка, проілюстрована фотознімками, містить тексти пісень «Волинь моя», також «Пісня про Горохів», яка стала своєрідним гімном Горохова. Степан Федорович Кривенький ще встиг написати в перші роки незалежності України пісні: «А солов'ї співають про Вкраїну», «Чого ти хочеш, Україно?». Пісня «Волинь моя» пізнавана не лише на Волині, вона звучить як в Україні, так і далеко за межами нашої держави. Славу та народне визнання для композитора приніс саме цей твір, який став гімном, музичною візитівкою нашої Волині.

З метою вшанування пам'яті, збереження та популяризації творчої спадщини Степана Кривенького розвитку вокально-хорового мистецтва, пошуку нових форм і методів роботи з вокально-хоровими колективами, розширення творчих зв'язків та обміну досвідом роботи, збагачення репертуару та професійного росту колективів, на Горохівщині, з часу смерті заслуженого працівника культури України, поета, композитора, Почесного громадянина

Волині Степана Кривенького у 1992 році започатковано районний фестиваль вокально-хорового мистецтва «Земля моя сонячна».

У 2019 році з ініціативи голови Горохівської районної ради Тараса Щерблюка, відділу культури Горохівської райдержадміністрації, міської ради, на Горохівщині стартував Перший відкритий фестиваль-конкурс вокально-хорового мистецтва та ансамблів малих форм «Волинь моя, краса моя» де взяли участь колективи Львівської, Рівненської та Волинської областей. Це величне дійство було відкрито виставою «Балада про Степана», автора та режисера-постановника, народного артиста України, Лауреата Національної премії імені Т. Г. Шевченка, провідного актора театру ім. І. Я. Франка міста Києва, вихідця з Горохівщини Петра Панчука. Образ Степана Кривенького майстерно втілював на сцені Олександр Шепшелей.

В 2020 році у зв'язку з пандемією, Дру-

ПІДБИВАЮЧИ ПІДСУМКИ

гий фестиваль-конкурс проводився дистанційно. В ньому брали участь колективи з Києва, Миколаєва, Волині.

У 2021 році відкритий фестиваль-конкурс відбувався втретє.

Право відкрити цьогорічний фестиваль-конкурс надали доньці поета та композитора Степана Кривенького – Лесі Влашинець.

Привітав учасників і гостей фестивалю-конкурсу – народний депутат України В'ячеслав Рубльов, який зазначив: «Такі фестивалі створюють люди, які люблять Україну, плекають її традиції і надихають кожного з нас. Такі пісні, які виконують на цьому конкурсі, така музика, яку ми тут чуємо, їх передають із покоління в покоління. Вони живуть вічно. І те, що наша молодь цікавиться саме народним співом і народними мотивами змушує нас ще більше приділяти увагу традиціям. Такий фестиваль – найкраще, що можна зробити в пам'ять про великого маестро Степана Кривенького. Адже завдяки людям, в серцях яких живуть його пісні, про нього пам'ятатимуть вічно».

З вітальними промовами також виступили депутат обласної ради Віктор Харчук та Горохівський міський голова Віктор Годик, який розповів про свої плани зробити фестиваль візитівкою громади та проводити його ще масштабніше.

Усі присутні спільною молитвою вшанували пам'ять Степана Федоровича Кривенького та поклали квіти до його могили.

Учасниками цьогорічного фестивалю-конкурсу стали 25 колективів з Горохівської, Камінь-Каширської, Городищенської, Маневицької, Копачівської, Торчинської, Берестечківської, Нововолинської, Іваничівської, Головинської, Вишнівської, Боратинської територіальних громад області, а також колективи з міст Вараш та Києва.

Виступи учасників оцінювало професійне журі до складу якого входили провідні фахівці галузі культури і мистецтв області. Очолив цьогорічне журі професор кафедри історії, теорії мистецтв та виконавства фа-

культету культури і мистецтв Волинського національного університету імені Лесі України, народний артист України Василь Чепелюк.

Володарем Гран-прі стала народна аматорська чоловіча хорова капела Горохівського НД «Просвіта» Горохівської територіальної громади (керівник – Тамара Мельник, концертмейстер – Марія Лотвін).

Перші місця вибороли аматорські колективи:

- серед хорових колективів – народний аматорський чоловічий хор «Ватага» Центру культури та дозвілля Маневицької селищної ради (керівник – заслужений працівник культури України Василь Дарчук, керівник оркестру – Ліна Марич);

- серед вокальних ансамблів: народний аматорський чоловічий ансамбль «Маневицька сотня» Центру культури та дозвілля Маневицької селищної ради (керівник – заслужений працівник культури України Василь Дарчук, керівник оркестру – Леонід Марчук) та народний аматорський фольклорний колектив «Криниця» БК с. Видерта Камінь-Каширської територіальної громади (керівники – Любов та Валентина Зубачі);

- серед ансамблів малих форм: народний аматорський гурт естрадної пісні «Відлуння» Горохівського НД «Просвіта» Горохівської територіальної громади (керівник – Тарас Гриб) та вокальне жіноче тріо «Намистечко» Горохівської музичної школи Горохівської територіальної громади (керівник – Марія Лотвін).

Валентина НЕДУМОВА, провідний методист
з театрального жанру відділу аматорського
мистецтва та народної творчості ОНМЦК

Чисте полум'я Лесиноного слова

*Очищує нас Лесина криниця
Від чорноти, від пороху і ржі.
Колодяжне – світлиця і столиця
Природи, вроди, слова і душі.*
В. Гей

На літературно-мистецькій карті України є чимало міст, сіл, пов'язаних з іменами відомих духовних світочів нашої державності. І серед таких дорогих серцю місць – село Колодяжне Ковельського району, де жила і творила талановита майстриня художнього слова, твори якої збагатили світову скарбницю духовної культури, наша землячка Леся Українка.

Лесина душа – у її нації. А щоб глибше зрозуміти, що надихало цю душу, треба їхати у Колодяжне. Саме тут вона зустрічалася з натхненням, тут народжувалися її твори. І саме сюди вже 20 років поспіль в лютому до літературно-меморіального музею Лесі Українки з'їжджаються з усіх куточків Волині виконавці розмовного жанру на обласний конкурс читців «Мій любий краю».

Особлива енергетика у цього святого місця. Нею пронизане все: земля і небо, трава і квіти, щебет птахів і звуки Лесиноного роялю у білому будиночку. Тут ми спілкуємось з Лесею, яка явила світу феномен світла, створивши в маленькому поліському селі потужний центр української культури, патріотизму і подвижництва.

Колодяжне для Лесі Українки завжди було цілющим, животворним джерелом з якого вона черпала насагу. До її будиночка входять, наче у квітучий сад, як найрідніші і близькі друзі. Тут Леся розпочала свою літературну діяльність, написала багато художніх творів, які стали перлами скарбниці вітчизняної і світової літератури. Саме тому родинне гніздо Косачів надихає читців до відвертості, щирості, осмислення сутності потужного слова образу геніальної поетеси. Її ліричні твори, які були в репертуарі багатьох виконавців передають її особисті переживання, адже слово поетеси народилося з живого коріння народу, тому так природно та художньо-досконало поєднується краса мистецтва і правда життя. Уся спадщина Лесі Українки – це слово, пройняте вогнем любові, яке є могутнім детонатором нашої духовності. Вона вибрала життєву

позицію творення свободи України. Полум'яне, джерельно-чисте, пристрасне слово поетеси не піддається штампам, механічному заучуванню, воно ніколи не позує, йому протипоказана штучність, а її художній мові – природність інтонацій, щирість почуттів, глибина думки. Її слово і нині будить племінні непокори, справедливості в серцях і душах нових поколінь, є прикладом відданості рідній українській землі.

Світ поезії Лесі Українки різноманітно-багатий, яскраво-індивідуальний, емоційно-піднесений. Твори, які проголошують читців, передають особисті переживання і тому вимагають найглибшого проникнення в задум автора. Вони розкривають силу і буяння фантазій поетеси, нестримний лет уявлень, і входячи в душу людей, змушують проймаючись їхніми пристрасями, ніби власними, поринаючи в таємничий світ народних легенд і казок. Твори Лесі Українки розвивають і зміцнюють сучасну літературну мову, вдосконалюють художню стилістику, адже Лесина поезія зіткана із ясних барв народних діалектів і говірок і вона актуальна сьогодні як ніколи.

Щороку у конкурсі бере участь більше сорока читців, а за всі ці роки, що проводився конкурс – це більше тисячі учасників: школярі, студенти, вчителі, працівники культури. Попри те, що конкурс відкриває нових цікавих талановитих виконавців він є тим місцем, де читці можуть поспілкуватися, обмінятися досвідом, а місця де ходила, жила, раділа і творила Леся Українка наближають усіх, до розуміння величчя української поетеси, любові до України.

Зародився цей конкурс у місті Ковелі під час обласного огляду-конкурсу народно-інструментальної музики «Калинова сопілка». З року в рік збільшувалась кількість учасників і назріла необхідність проводити такий конкурс окремо. Надалі він став проходити в селі Колодяжне в літературно-меморіальному музеї імені Лесі Українки. Останніх два роки конкурс проводився в Будинку культури с. Колодяжне Колодяжненської територіальної громади. Конкурс читців «Мій любий краю» став своєрідною творчою лабораторією, що визначає пріоритетний напрям у розвитку розмовного жанру аматорського мистецтва Волині. Спочатку журі

ПІДБИВАЮЧИ ПІДСУМКИ

конкурсу очолювали: доктор філологічних наук, професор, лесезнавець, завідувач лабораторії лесезнавства Волинського державного університету імені Лесі Українки Олександр Рисак та заслужена артистка України – Галина Кажан. А вже більше дванадцяти років головою журі є Надія Гуменюк – українська поетеса, прозаїк, публіцист, член Національної спілки письменників України, заслужений журналіст України, лауреат літературної премії імені Лесі Українки. Авторитет і професіоналізм цих людей допомагають читцям досягнути певного рівня і тому більшість із них демонструють високу майстерність виконання, широку репертуарну палітру, артистизм та сценічну культуру.

Своєрідну гостроту в творчі змагання конкурсу вносять літературні театри-студії. Вони вирізняються не тільки майстерністю молодих обдарованих виконавців, але й творчим пошуком, оригінальною манерою виконання. Цікаві роботи на конкурсі представляли театри-студії: «Різнобарв'я» Володимир-Волинського культурно-мистецького центру, «Бешкетники» КЗ «Палац культури міста Луцька», Нововолинського Палацу культури, селища Благодатне, Горохівського НД «Просвіта», Ківерцівського міського будинку культури.

У музиці, як і в літературі, Леся Українка черпала наснагу для своїх духовних сил. Музика була і розрадою, і втіхою, її пристрасною. Відчуття мелодії, гармонії звуків переливалося в її літературні твори. Збагачене ритмом і музикою слово Лесі Українки набуває додаткової виразності, висвічується несподіваними гранями, викликає особливі асоціації. Тому так гармонійно у виступах читців поєднується поезія, музика і пісня. Твори Лесі Українки оригінальні за образами та своєрідні за засобами втілення глибоких ідей – всі вони пройняті музикою «Твої кохані струни голоснії, будили зграї красних мрій моїх...». Цікавим виконанням пісень на слова Лесі Українки прикрашали конкурси різних років: народне аматорське жіноче вокальне тріо «Троянда» Маневицького РБК, аматори сцени Ковельського району: зразковий аматорський ансамбль народної музики «Дударик» Голобської дитячої музичної школи, чоловічий вокальний квартет та жіноче вокальне тріо Ковельського районного будинку культури, солісти Андрій Мигуля, Любов Шульгач та інші.

Неодноразово переможцями обласних конкурсів у різні роки були Олена Шарко (Володимир-Волинський район); Валентина Гриб, Дарина Сцьольна, Олена Лисюк, Аня Гайдук, Людмила Панчук (Горохівський район); Леся Вінярська, Наталя Марценюк (Рожищенський район); Ігор Гончарук, Раїса Квач, Ельвіра Мужейко (Маневицький район); Анатолій Гніровський, Діана Фордюк (Локачинський район); Леся Приймак (Іваничівський район); Людмила Савош (м. Луцьк); Наталія Артисюк, Яна Бурдак (Любешівський район); Оксана Глушко, Тетяна Дудар, Світлана Мельник (Луцький район); Тетяна Зінчук, Вадим Хаїнський (Любомльський); Оксана Стеблик (м. Нововолинськ); Лілія Шульгач, Наталія Назарук (Ківерцівський район); Ангеліна Гущина, Світлана Рябчук, Оксана Івчик (Ковельський район), Богдан Кошелюк (Ратнівський район) Михайло Бараков, Галина Максименкова, Віталій Дерев'янчук (селище Благодатне м. Нововолинська) та інші.

Щорічно переможці цього конкурсу брали участь у Всеукраїнському конкурсі присвяченому пам'яті Т.Г. Шевченка в м. Києві. Так у 2013 році Людмила Панчук з міста Горохова отримала Гран-прі на Всеукраїнському конкурсі читців імені Т.Г. Шевченка в Києві.

Останніми роками переможцями конкурсу були читці народного аматорського театру-студії «Різнобарв'я» Володимир-Волинського культурно-мистецького центру (режисер Лариса Половнєва), зразкового аматорського театру-студії «Бешкетники» КЗ «Палац культури міста Луцька» (режисер Вадим Хаїнський), Софія Осійчук та Микола Завадський (Колодязненська ОТГ), Владислав Орищук (Любомльський МБК).

У лютому 2021 року в Обласному дистанційному конкурсі читців «Мій любий краю», присвяченому 150-й річниці від дня народження Лесі Українки переможцями стали: Світлана Мельник (клуб села Коршів Боратинської сільської ради), Соломія Назарова (зразковий аматорський театр-студія «Бешкетники» КЗ «Палац культури міста Луцька»), Олександр Васага (КЗ «Центр культури, дозвілля та спорту Іваничівської селищної ради»), Юлія Мороз (клуб села Жиричі Ратнівської ОТГ). Найвищу нагороду Гран-прі отримала Світлана Шевчук (Народний дім «Просвіта», с. Лобачівка Берестечківської міської ради).

Багато учасників конкурсу «Мій любий краю» обрали професію, пов'язану з культурою і мистецтвом. Так, Віталій Дерев'янчук (селище Благодатне) – актор вищої категорії у театрі юного глядача на Липках в м. Києві, Вадим Хайнський – режисер зразкового аматорського театру-студії «Бешкетники» КЗ «Палац культури міста Луцька», Михайло Бараков – Нововолинський Палац культури, Людмила Натанчук (Савош) – заслужена артистка України, провідна акторка Волинського академічного обласного українського музично-драматичного театру імені Т.Г. Шевченка, Оксана Івчик – викладач Волинського фахового коледжу культури і мистецтв імені І.Ф. Стравінського Волинської обласної ради.

Зростає, розширюється коло шанувальників Лесиного слова. З творчістю Лесі Українки в наше пізнання входять цілі світи, відкриваються нові тематичні обшири. Цінними для нас є не лише її сміливі мандрівки в різні часи, до різних країн, важливіше те, що під її пером відомі мандрівні сюжети та образи, характери, вона трактувала щоразу по своєму, надавала їм нової сучасної глибини, оригінальної філософської наповненості, поетичної свіжості.

Свято поезії завжди переповнене світлими,

добрими, високими почуттями, що надихають і змушують задумуватися над сенсом життя, що повертають кожного серцем до Лесі Українки і до України.

Конкурс спрямовує декламаторське мистецтво до глибини осмислення і популяризації творів Лесі Українки, збагачує репертуар новими поезіями, вдосконалює виконавську майстерність, посилює вплив художнього слова на формування світогляду і духовності молодого покоління українців.

Збулися пророчі слова поетеси, мовлені устами Мавки: «Будуть приходити люди... Радощі й тугу нестимуть мені, їм промовляти душа моя буде».

*Твоє слово і в пору нинішню,
І допоки Земля під сонцем
Біля імені Українного
Буде Янголом-охоронцем
Н. Гуменюк*

За волю України

Саме під стінами храму, 8–11 вересня 1943 року, відбувався бій між загонами Української повстанської армії та німецькими окупантами.

Сили противника значно перевищували, але 44 відважних бійці чоти особливого призначення під командуванням Андрія Марценюка (псевдо «Береза») дві з половиною доби віддано тримали оборону проти понад 1500 загону німецьких військ, маючи один міномет та чоти кулемети.

Новий Загорів – невеличке село у Локачинському районі Волинської області.

На пагорбі за селом ще у другій половині XII століття ченцями з Києва був заснований храм Різдва Пресвятої Богородиці, цінним духовним скарбом якого була Ікона Богоматері, адже впродовж віків вона славилася своїм чудотворними зціленнями немічних, що з вірою приходили до Богоматері.

У 1566 році український шляхтич Петро Загоровський, як вдячність за своє одужання від хвороб, розпочав будівництво нової мурованої святині на місці попередньої дерев'яної.

Новозагорівський монастир є не тільки релігійним, а й потужним культурним осередком. Його іконостас разом з учнями створював відомий іконописець Йов Кондзелевич. Відомо, що ієромонах бував тут двічі – 1596 і 1622 років.

Монастир неодноразово переходив з підпорядкування православної церкви до католиків, згодом до греко-католиків, далі знову до православних...

Доволі насичена і складна історія храму, але найтрагічніша сторінка Загорівського Різдва-Богородицького монастиря пов'язана з 1943-м роком.

У бою 1943-го року повстанці втратили 29 осіб, один був убитий у полоні, дванадцять вирвалися, а двох врятували місцеві жителі. Німецькі втрати оцінюються в 90–100 осіб убитими та 150–200 пораненими. За іншими джерелами – це 540 осіб убиті та понад 700 поранених. Монастир був зруйнований, але частково вцілів до наших днів.

З метою збереження слави і вшанування подвигу вояків УПА, що самовіддано боролись

за незалежність України, проводиться обласний фестиваль повстанської та стрілецької пісні «За волю України».

Організатори заходу – управління культури, з питань релігій та національностей облдержадміністрації, Обласний науково-методичний центр культури та Локачинська селищна рада.

Цьогоріч захід присвячений 78-й річниці бою чоти «Берези» відбувся 12 вересня під стінами Новозагорівського монастиря.

Традиційно дійство розпочалося біля пам'ятного знаку борцям за самостійну соборну Україну із панахиди за загиблими воїнами, яку відслужив настоятель місцевого Храму Різдва Богородиці – отець Володимир, згодом відбувся мітинг, в якому брали участь представники політичних партій та громадських організацій.

Усі присутні хвилиною мовчання вшанували пам'ять полеглих за волю України та поклали квіти до пам'ятника загиблим у нерівному бою з фашистськими загарбниками.

Промову виголосив голова Локачинської селищної ради Богдан Євгенович Іус. Усі виступаючі проводили паралелі між подіями далекого вересня 1943 року та сучасністю – захистом кордонів Української держави від російської агресії на сході.

По завершенню урочистостей дійство продовжилося на сцені фестивалем повстанських та стрілецьких пісень «За волю України!» Кращі аматорські вокально-хорові, музичні колективи закладів культури Іваничівської, Затурцівської, Локачинської, Павлівської, Маневицької, Луківської, Ратнівської, Самарівської, Турійської, Берестечківської, Боратинської, Горохівської, Доросинівської, Луцької, Рожищенської територіальних громад, міста Ковеля виконували твори героїко-патріотичної тематики різних часів, звеличуючи боротьбу українського народу за свою незалежність.

Фестиваль відбувався у теплій, щирій атмосфері загального патріотизму і єднання. Усі охочі могли зігрітися гарячим чаєм та почастувати куліш, приготовлених на польовій кухні.

Вишиванка у спадок

Одним із багатьох цікавих культурно-просвітницьких проєктів Обласного науково-методичного центру культури, присвячених 30-річчю відновлення державності України, став конкурс есе «Вишиванка у спадок».

Метою проєкту є сприяння успадкуванню духовних та культурних надбань українського народу, відродження кращих зразків української вишивки, виховання у молодого покоління любові до рідного народу, формування духовної єдності поколінь через призму знань історії свого роду...

На конкурс надійшло 76 унікальних творчих робіт, які представили автори з громад Волині, міст Луцька, Києва, Конотопа, Запоріжжя, Хмельницька та українки, що проживають в Італії і Канаді. 76 розповідей про споконвічне мистецтво, що вирізняє нас, як націю, серед народів світу... 76 спогадів, сімейних і родинних історій, пов'язаних з невід'ємною частиною народного побуту українців – вишивкою, що супроводжувала люд наш впродовж не одного покоління...

Якби зібрати все, що вишили руки наших прабатьків і те, що продовжене їх дітьми-нащадками, то, напевно, можна було б «обійняти і зігріти» пів земної кулі...

Цей проєкт – про велику любов до України, глибоку пам'ять про рід свій і джерело насна-

ги й гордості, що належиш до неймовірно красивої і величної нації...

Головою журі конкурсу «Вишиванка у спадок» був Віталій Клімчук – заступник директора Обласного науково-методичного центру культури, письменник, член Національної спілки журналістів України.

Члени журі: Віктор Гребенюк – український літератор, член Спілки християнських письменників України, лауреат обласної мистецької премії імені Агатангела Кримського; Оксана Рижан – заступник директора Волинського фахового коледжу культури і мистецтв імені І. Ф. Стравінського Волинської обласної ради; Ірина Хмільська – провідний методист з народної творчості Обласного науково-методичного центру культури, лауреат Всеукраїнського конкурсу нематеріальної культурної спадщини, лауреат обласної літературно-мистецької премії імені Миколи Куделі, заслужений діяч мистецтв України; Арсен Гребенюк – культуролог, кандидат філософських наук, провідний спеціаліст Обласного науково-методичного центру культури.

За рішенням журі кращі творчі роботи буде опубліковано в часописі «Яровиця» та видано у збірці «Вишиті українські долі».

Серію публікацій есе в часописі розпочинають роботи переможців Віталія Клімчука та Сергія Годлевського.

Сергій ГОДЛЕВСЬКИЙ, м. Луцьк

Вишита дорога Андрія Фецука

Андрій Фецук народився у селянській родині доброго села Галичани, що розкинулось на розкішних і щедрих землях під Берестечком. Все було як і у всіх. Працював на землі, а земля годувала і його, і батька, і матір, і сестер. Але ні, було щось і не так як у всіх – була якась велика любов до цієї землі, до бідових, але трудолюбивих людей, що жили на ній, до пісень, що тут співа-

Сергій Годлевський

ли, мило так співали в Галичанах – протяжно, ніби насолоджуючись цими ангельськими звуками і нотами... Життя було скромне, та й де розженешся на кількох десятинах землі, але пісні були розкішні, воли розлягалися по горбках і долинах галичанських, летіли до невеличкої церковці і впліталися в тумани галичанського берега і річки Гнилої Липи, що ніби га-

дюка крутилася попід самим селом.

А ще Андрій вчився, ще й як вчився! Спочатку в сілького вчителя Петра Даниловича Томашука, а коли скінчив три класи, то вчитель покликав батьків Андрія і сказав: «Слухайте. Мудру дитину маєте. Такі діти з таким розумом рідко так народжуються. Мусить вчитися далі...»

Та хіба проти були Пилип і Якилина, аби їх Андрій вчився, але як? За що вчити? Грунту багато немає, аби продати і вчити, а так грошей немає, та й ніколи і не було, так аби звести кінці з кінцями...

Але це не могло зупинити тягу до мудрості у Андрія, він читав, читав багато. Спочатку перечитав бібліотеку вчителя Петра Даниловича Томашука, а згодом йому почали привозити книги зі Львова.

Він розумів, що вчитись повинна уся українська молодь, хлопці і дівчата повинні знати свою історію і культуру і літературу... і Шевченка.

Чому його так ненавидить польська влада? За що? За що всіх кличе гайдамаками?

Це так боліло Андрієві і він не раз говорив із галичанськими хлопцями й дівчатами в «Просвіті», коли ставили виставу «Наталку-Полтавку», ще мріяли про Україну. Ще й як мріяли, під найяскравішими галичанськими зорями, в п'яному цвітінні розлогих черешень на галичанських охайних хуторах...

Така щира любов до України привела Андрія в ОУН, організацію, що давала відповідь, що має робити...

«Я дух одвічної стихії, що зберіг тебе від татарської навали і поставив на грані двох світів творити нове життя. Здобудеш Українську Державу, або згинеш у боротьбі за неї...». Ці слова ввійшли і серце і Душу Андрія Фещука-«Богдана» і залишилися на все життя.

Надрайоновий референт кадрової роботи «Богдан» поринув у вир боротьби – «Здобудеш Українську Державу...» і він здобував. Організовував шпиталі для поранених, зустрічав і відправляв зв'язкових, складавав зброю і провіант для повстанців. А це все люди і їх долі, і з кожного треба було пізнати і оцінити, чи спроможний? Чи винесе все? Бункери і криївки, ліс в лютий мороз, зв'язки, зустрічі, штафети (передача зв'язку по естафеті, – прим. редакції) і небезпека, яка була так часто, що перетвори-

лась на буденне явище...

Арештований був у серпні 1944 року. Потрапив у засідку. Не те, що б хтось «всипав» (виказував, – прим. редакції) – «Богдана» давно шукав СМЕРШ і знайти його було справою часу... Знайшли, арештували, отямився в підвалі Берестечківського НКВС. Був напівживий від побоїв, але жив...

Суд був короткий і вирок також – «розстріляти»... Ну ось і все, життя коротке і яскраве, як спалах...

Чекав смерті цілий місяць... Чогось не стріляли. Чогось... Може, потрібний був, аби допитати про інших. Певно, хотіли дізнатись більше, але все це даремно: нікому нічого не сказав.

Розстріл замінили на 20 років каторги і відправили згодом на Колиму, як розповідали, в одну із уранових шахт на повільну смерть. Там були тисячі таких як він. Він знав, що ця Боротьба не є даремною і що все має Вищий Сенса...

Відбув уже майже половину терміну і тут – обвал в шахті... Таке там траплялося часто. Кількох в'язнів задавило на смерть, а Андрію перебило хребта...

Отаке от... і ніби живий, але ж каліка та ще й на каторзі...

Десь рік «перекидали» по госпіталях, справки і заключення. Що з таким робити? Добити не доб'єш, але і в «исправительной системе СССР» він теж не потрібен. Що з ним робити?

Було якесь «совещание» там, серед вершителей чужих долей, і вирішили, що Андрій Фещук має попросити «Верховний Совет» про помилування, а вони змилюються над ним.

Не попросив. Відповів, що винним себе в чомусь не вважає, тому прощення не просить...

Ну що з таким робити?...

Вимушені були відпустити, бо тримати його за рахунок держави «где так вольно дышет человек», було не вигідно самій державі...

Рідна старша сестра Ярина, колись малим доглядала, а тепер знову приїхала забирати і доглядати та й взяла рідного брата на руки, бо важив ледь заледве більше сорока кілограмів. Решту свого життя присвятила братові, доглядала його. Так і жили удвох на хуторі Ярина і Андрій. Тоді Андрій Фещук почав вишивати і

ПІДБИВАЮЧИ ПІДСУМКИ

читав. Читав він завжди і багато...

Андрій Фещук був однокласником моєї бабусі, разом ходили до школи, разом були в «Просвіті», разом грали «Наталку Полтавку». Моя бабуся грала матір Наталки, а Андрій – пана Возного.

А ще я знав, що перед виставою, в чиїсь stodoli, Андрій завжди казав слово, і так казав, що люди плакали, казав за Тараса, казав за козаків, за Січових стрільців і за Україну. Він знав стільки віршів і стільки всього знав, що всі слухали його, розкривши роти.

А ще організовував хлопців на Козаччину на Пляшеву, польська поліція не впускала, а він з хлопцями пробиралися лазами й берегами і, обійшовши поліційні заслони, пробивалися поклонитися Козацьким могилам. Поліція розганяла їх нагайками, нерідко білі полотняні сорочки покривалися кровавими рубцями, але наступного року збиралися знову...

Все це я знав від бабусі і свого діда, знав, що Андрій був в «бандерах» і навіть був в них старшим, бо розумний... «Тільки ціхо...бо...».

Баба часто пекла пироги... Тоді всі пекли. Пироги були з вишнями, черешнями, яблуками. Тоді все подвір'я пахло і навіть небо було якесь світліше від цих благодатних запахів...

Мені давали слоїк молока і пів бляхи пирогів і казали занести до Андрія. «Донесеш? Не зтяжко?» З-поміж однолітків я був найвищий і гордо тримав марку найсильнішого, то що мені той слоїк з молоком і пирогами.

Дорога до Андрія була, але я нею не йшов, йшов навпростець стежкою. Казала баба, що стежкою «лутше», менше бачать і ближче, словом, навпростець...

Я не знаю скільки тієї стежки було, метрів 400, може, з пів кілометра, треба було пройти два горбки і увійти в долину, але була вона через пшеницю, часом через ячмінь, або конюшину.

Хутір, де жив Андрій Фещук, і їх вулиця називалася «Застінок», бо з однієї і з другої сторони була гора, а дорога була між горами, ніби за стіною.

Коли я йшов, то колосся було майже в мій ріст. Все кругом пахло, десь міг вискочити вгороданий на галичаському ситному збіжжі заєць, але коли я входив у долину, де жив Андрій Фещук з сестрою Яриною, то потрапляв ніби в другий світ. Хата в них була біленька з черво-

ними віконними рамами і дверима теж червоними, не так червоними, як бордовими. Дах високий, а під хатою росла величезна груша.

Там все було як у всіх, але там був інший Світ...

Я пам'ятаю, як перший раз застав Андрія – він надівав такий самодільний фартух на пояс і, по канату повзучи, висовувався з хати. Висовувався на горбок і там, лежачи, обробляв землю і вирощував квіти. Ні, він не вирощував їх, він їх голубив і плекав, і вони відповідали йому кольоровою розкішшю... Який там був квітник... Там був Рай, ніби всі барви Небесного Блаженства торкнулися до квітів Андрія...

Саме пересування дуже вразило мене і я опісля довго розпитувався вдома: «Чого? Що? І як?». Мусили розказати.

А ще мене вразили Андрієві очі. Мені здавалося, ніби вони світилися, і світилися так, що на те світло хотілося дивитися. І я дивився...

– О, то ти Ганзін гонука? Файний хлопець. До школи в який клас ходиш?

Я вже перейшов в четвертий.

– О, то вже, нівроку...

– І що вас вчать?

– Ну різне вчили, бо вчила одна вчителька Лариса Леонтівна, а тепер будуть всі вчити, вже і книжки видали на літо: «Оповідання з історії СРСР», і «Українську літературу», і «Природознавство» і ...

– Ти бач, як добре, і книжки дали...

Аби додати серйозності справи, я на другий день уже ніс в торбі підручник з української літератури, історії СРСР з атласом і контурними картами.

Андрій Фещук по віку годився мені в дідусі, але він зовсім не був схожий на галичанських дідусів. Він був якийсь світліший і ніби молодший.

Я кликав його на «ви», але не дядьком і не дідом... Отак на «ви» і все.

Андрій брав книжки якось так ніжно, ніби щось сокровенне....

Я ще не знав і не міг знати, що вже у віці 11 років у мене закладалися певні пізнання того, що Київська Русь складалася із міст і князівств, які в переважній більшості були на території сучасної України, про варягів, які прийшли на Русь, про «Віщого Олега», про богатирів-русичів і оборону Києва від татар, але особливо про козаків... О, то не просто розповіді, то було щось подібне до Літургії. Де Андрій правив, а я слухав...

Йшли роки, я брав книги в сільській бібліотеці, читав і приносив Андрієві. Разом ми читали те, що було поза шкільною програмою. Так ми прочитали Натана Рибак «Переяславська рада», Михайла Старицького «Богдан Хмельницький», Івана Ле «Наливайко», Івана Котляревського «Енеїда». Читали Михайла Коцюбинського, Марка Вовчка і, звичайно, Тараса Шевченка й Івана Франка...

А ще вчитель Андрій любив поезію, я в ній не дуже плекався, а він любив і багато знав напам'ять...

Дійшло до того, що в мене в хаті почали з певною насторогою слухати про мої думки і судження. Я ніби нічого такого і не казав, але розповідав, як пахне полин в степах, де гуляють козаки і здобувають волю... розповідав, «що козаком бути честь і краще вмерти в бою, ніж бути рабом». Все це було описано в книгах, які пройшли радянську цензуру, але і після цензури Дух Волі з них не був вивітрений...

Були і певні «проколи» з мого боку. Якось приїхав котрийсь з чиновників райкому партії і нас всіх школярів зігнали у спортзал слухати його оповідь про «злочини українських буржуазних націоналістів». По завершенню, він запитав, чи є питання, а я, піднявши руку, його й запитую: «Чи відомо вам, що «кровожерливі націоналісти були», але в нашому селі їх не було, бо ті, з ким я пас корови, і кого я знаю з «бандерів» свого села, то дуже хороші люди...»

Лектор поцікавився, хто я. Я відповів. А так як моя мама була вчителькою, то вдома був скандал із наріканням на дідуса і бабусю, мовляв, чому ви вчите його, і що до біди недалеко. Я цього всього не розумів, скандал згодом влігся і я знову пішов з книжками до Андрія...

Кілька разів я заставав вчителя Андрія за вишиванням. Це було мені незвично, бо вишивали в селі багато, але робили це виключно жінки і дівчата. Але в Андрієві я багато чого бачив незвичного, тому вишивання сприйняв, як щось таке, що мало би бути.

Рушники були звичними, такі як у всіх по хатах і світлицях галичанських, були і традиційні, в кожній хаті благородні олені, але була там вишивка особлива – «Прощання Віщого Олега з Бойовим конем». Це мене вражало найбільше.

Там була історія, там було вкладено стільки любові і праці, що ця картина викликала якісь

особливі почуття.

Особливі почуття – хата у Вчителя Андрія. Там все було скромно, але на своєму місці, і все було потрібне і необхідне...

Чи хотів я того, чи прагнув? Наші бесіди з Андрієм-«Богданом», читання книжок, теплий вогонь у сільській кузні, де ковалем був Микола Кусий-«Горлатий» були моїм першим Університетом.

Проїшли роки, я закінчив школу і вступив на історичний факультет педагогічного інституту, мама вишила і мені сорочку.

Теж ромбами галичанськими, не тими, правда, кольорами, як у Андрія, але такими ж ромбами... І пішов я по своїй вишитій дорозі – Революція на граніті, Помаранчева революція, Майдан Гідності, війна на сході України.

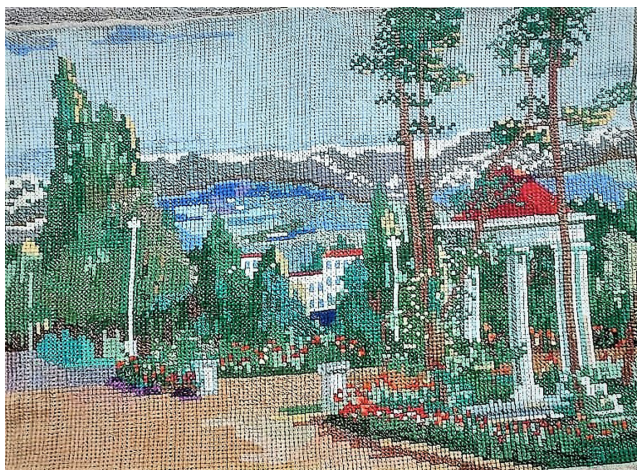
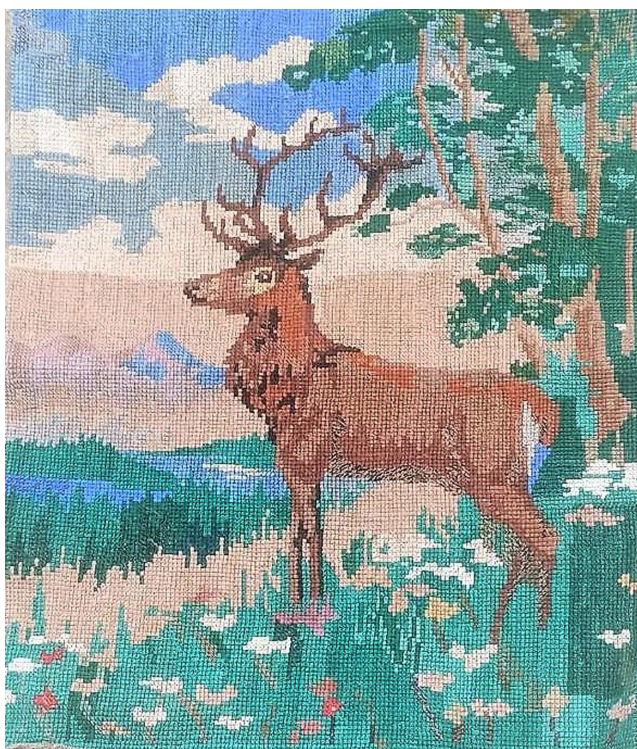
Зі мною завжди була мамина вишиванка і завжди тверде переконання, що роблю все правильно...

Я, звичайно, зробив багато помилок у житті, за щось щиро каюсь, із чогось сміюсь, і все «списую на молодість», але я знаю, що тоді, в моїх десять років, у галичанських пшеницях стежкою до Андрія Фещука-«Богдана», вишивалась моя Доля, гарно так лягла на полотно Життя щедрими барвами колосся галичанської пшениці, заходу сонця «за Горбками». Не знаю якими кольорами лягли Андрієві розповіді, але прошили і вишилися в моєму серці...

Нещодавно родичка Андрія передала мені його сорочку із вицвілими нитками. Ту, що він носив на своїх грудях, у яких билосся палке Українське Серце, і сказала: «Нехай буде в тебе»...

А я думаю, а кому я передам цю Сорочку?

У ВИШИВАНЦІ МОГО РОДУ НЕБАГАТО ЯСКРАВИХ БАРВ

«Цій вишиванці в чотири рази більше років, аніж мені. Сорочка належить моїй прабабусі Вірі. Завдяки таланту бабусі Тані – відомої на Волині співачки, це вбрання бачило багато сцен у різних містах і країнах. Але на День Незалежності на головному Майдані країни воно вперше», – написала на своїй сторінці у фейсбуці моя донька Анастасія 24 серпня 2020 року. Нарешті ця сімейна реліквія дісталася їй, і дівчина з радістю одягає її в інші важливі родинні і державні свята.

Задушливого серпневого вечора ми з чоловіком вирішили на кілька днів поїхати з міста, щоб відпочити біля озера. І вже в оселі моєї мами Тетяни Відник на Ковельщині, нас наздогнав дзвінок зі столиці: «Матусю, чи не могла б ти надіслати мені вишиту сорочку прабабусі, я дуже хочу її одягти у День народження нашої держави».

Мама дістала з шафи вишиванку і журливо сказала: «Ця сорочка надто скромна як для столичного свята. Невеликий візерунок, пере-

важають чорні кольори. У вишиванці мого роду небагато яскравих барв». На це справді була причина: рідний брат моєї бабусі Віри, Степанюк Олександр, лицар Срібного хреста заслуги УПА, був керівником Білоруського окружного та Житомирського окружного проводів ОУН. Тому його сестри знали, що

таке арешти, катування, виселення.

Той багаторічний смуток відчувався у візерунка і журливих піснях, які так любила слухати мала Тетянка, а заспівала їх – повстанських, козацьких, навіть авторських про безмежну любов до свого рідного краю – лише коли Україна стала незалежною! Чи це був концерт за кордоном, чи у столичному Палаці «Україна», вона завжди одягала скромну мамину сорочку. Бо вона, наче молитва, давала сили не схибити, бути собою. І тоді пісня летіла дзвін-

Лідія Клімчук

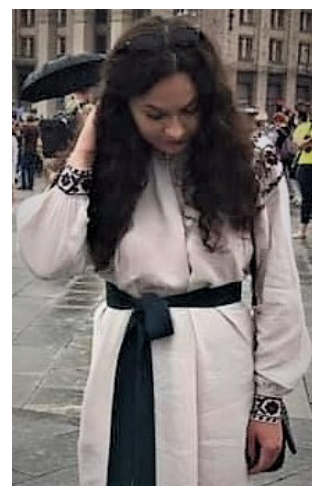
ким трепетом, наче її велика і щедра душа, якій було про що розказати. З голосу матері було навіть видано книгу «Сторонойко моя мила».

Вдосвіта взяла з маминих рук дбайливо складену сірувату сорочку з тоненького серпанкового полотна, у якій кожен ручний стібочок виконано майстерно з великою любов'ю. Подякувала, і ми вирушили до Ковеля, щоб встигнути доправити вишиванку до свята у столицю. Проте, місто ще спочивало і щоб не гаяти

часу ми помчали далі. Дорогою зупинилися у Любомлі, там «Нова пошта» також ще не відкрилася, єдина надія була на Шацьк. Наш автомобіль повільно рухався, я гарячково шукала поглядом потрібну ціль і несподівано вигукнула: «Зупиняйся, пошта!».

Чоловік пригальмував і тут наче з того світу перед нами з'явився автомобіль патрульної поліції. Халепа: відділення пошти було навпроти зупинки громадського транспорту. Я швиденько вискочила з машини з сорочкою у руках, підійшла до хлопців у поліцейській формі, розповіла про бажання доньки одягти старовинну поліську вишиванку у День Незалежності. Доки я розповідала, настрій юнаків змінився. Заради цієї благородної мети довелося і їм порушити «традицію»: хлопці не тільки нас не покарали, а й допомогли мені перейти дорогу, де рух поживавлювався кожної миті (Світазь не лише нас манив до себе відпочинком).

Ранок 24 серпня 2020 у Києві був похмурим і дощовим, тож сірувате домоткане полотно було в одній кольоровій гамі з навколишнім світом. До старовинної прабабусиної поліської сорочки Настя підбрала стильні туфлі, крайку, сумочку і попрямувала на Майдан Незалежності. Цього святкового дня на головній площі країни було без-

ПІДБИВАЮЧИ ПІДСУМКИ

ліч вишиванок різних технік, кольорів, модних брендів.

Але щохвилини ловила допитливі погляди перехожих, які розглядали її сорочку, яка до останньої ниточки була рукотворним дивом. І раптом до дівчини підійшов старенький дідусь. Разом зі скупю сльозою вимовив: «Дівчино, як же вам пасує ця сорочка! Сьогодні на

Майдані багато чув і бачив того, що потішило моє серце. А ви у цій вишиванці наче частинка моєї юності, наче мрія, яка збулася. Бо саме така була в моєї дружини, з якою прожили довге життя, а зараз вона у засвітах».

«Повстанські пісні з Волині»

Обласним науково-методичним центром культури підготовлено до друку видання «Повстанські пісні з Волині».

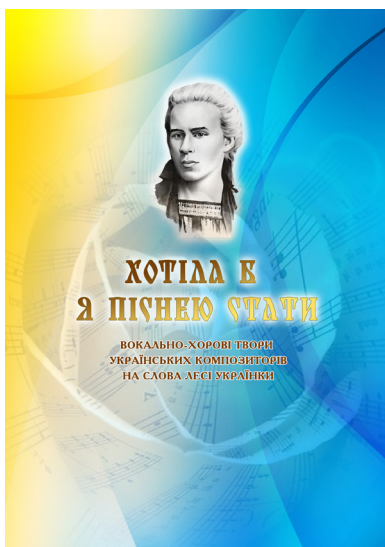
Збірник повстанських пісень створено як повноцільний музично-поетичний спадок невмирущої слави батьків – борців за Незалежність України.

До книги увійшли пісні вояків Української повстанської армії, написані аматорами та професійними композиторами і поетами. Твори записані у різні часи боротьби нашого народу за свою свободу зібрані з різних джерел, упорядковані працівниками Обласного науково-методичного центру культури.

Ці пісні, народжені духовним арсеналом українських патріотів і, в ті нелегкі часи, мали непереборну міць та силу, надихали бійців до самопожертви в ім'я своєї Батьківщини – України. І нині вони наділені глибоким внутрішнім потенціалом для виховання прийдешніх поколінь.

«Хотіла б я піснею стати»

Вийшов друком збірник вокально-хорових творів українських композиторів на слова Лесі Українки «Хотіла б я піснею стати». Видання, що підготували методисти Обласного науково-методично центру культури Ігор Баранюк та Сергій Бень, приурочене 150-й річниці від дня народження поетеси, створено з метою збереження літературної спадщини, популяризації письменницької скарбниці видатної дочки українського народу.

Творчість Лесі Українки, без сумніву, є справжнім зразком патріотизму і потужним засобом збагачення творчості майбутніх поколінь поетів та композиторів досконалим словом та вишуканою мелодикою.

Збірник рекомендовано для використання навчальними мистецькими закладами, творчими колективами і окремими виконавцями.

«ОБЕРІГ». ДЕЩО З ІСТОРІЇ

Фестиваль авторської пісні та співаної поезії «Оберіг» з луцькою пропискою, охарактеризувавши себе в першу чергу як простір для торжества свободи та демократії. Адже розпочинався він як передвісник української незалежності і мав досить серйозний вплив на свідомість співгромадян. Саме тут зароджувалась національна впевненість у торжестві наших задумів і сподівань про незалежність Вітчизни. І цю впевненість я бачив в очах учасників «Оберегу-1989». Серед цих людей – організатори: автор ідеї, музикант-гітарист, Олексій Левченко, журналіст волинської молодіжної газети Василь Ворон, автор назви, журналіст Олег Покальчук. Серед них – виконавці Марійка Бурмака – Гран-Прі, Олександр Смик, Зоя Слободян, Микола Тимчак. На сцені Першого «Оберегу», який відбувався в кіноконцертному залі «Москва» (пізніше – «Промінь») виступали біля 30 учасників із Одеси, Рівного, Львова, Тернополя, Івано-Франківська.

Згодом, фестиваль став лабораторією пошуку, підтримки та вдосконалення майстерності молодих талановитих виконавців, створення добротного мистецького матеріалу музичних програм для мас-медіа та нематеріальної культурної спадщини.

Авторська пісня – жанр творчості, що консолідує і об'єднує навколо себе широке коло небайдужих до життя суспільства «думаючих» людей, примушує думати і творити.

В кінці 80-х, на початку 90-х років минулого століття, цей мистецький форум, став подією, яка перестала бути лише творчим досягненням. На той час «Оберіг» і «Червона рута» уже зарекомендували себе як лівова частина духовного фундаменту становлення Незалежності України, потужним інструментом відродження нескореного національного духу і торжества демократії українського суспільства.

В 1990 році Другий фестиваль, що вирізнявся виконанням творів на антикомуністичну тематику та про злочини комуністичного

режиму проти України, відзначився уже сотнею учасників, в тому числі з Німеччини, Югославії, ЧСФР. Гран-прі дісталось талановитому автору Сергію Шишкіну із Володимира-Волинського. 1991 рік. В цьому році прийнято заявок уже майже від двохсот учасників. Це був скрутний час заколоту ГКЧП у Москві. Але «Оберіг» усе таки відбувся. Мистецьке дійство відбувалось вже на Театральному майдані міста Луцька.

Фестиваль 1992 року ще міцніше став на ноги, отримавши нову назву «Всеукраїнський телевізійний фестиваль співаної поезії та авторської пісні». Тут лауреатами стали Володимир Смотров, Віктор Нестерук, дует «Образ», Володимир Давидов, Валерій Марченко.

1993 рік. «Оберіг-93», дякуючи художнику Миколі Кумановському, отримав риси елітарної імпрези з елементами авангардизму. В цьому році тут відбувся цікавий семінар з проблем герметичного простору. А також демонструвалася в запису ораторія «Неофіти» на слова Тараса Шевченка, а піаніст Йозеф Ермінь виконав дві сонати Валентина Сильвестрова, Оксана Забужко виступила з власними поезіями. Серед лауреатів: Сергій Мороз, Тризубий Стас, тріо «Білий вітер» і гурт «Чорні черешні».

«Оберіг» 1994 року став останнім у цьому каталозі унікальних фестивалів і відбувся у невеликому форматі в ресторані готелю «Лучеськ».

В 2000 році «Оберіг» долучився до відзначення Всесвітнього Дня поезії, змінивши свій масовий формат на камерний, отримавши назву «Обереги».

«Обереги» відіграли неабияку роль у поширенні української музики, зокрема, авторської пісні.

В 2012 році пішов з життя Олексій Левченко. Але до останнього підтримував ідею «Оберегу», влаштовуючи тематичні вечори за участю лауреатів фестивалю.

І ось в листопаді 2017 року, в місті Луцьку, за сприяння Волинської обласної та Луцької

ПРОДОВЖУЮЧИ ТРАДИЦІЇ

міської рад, депутатської фракції ВО «Свобода» у Волинській обласній раді та, зокрема, депутата обласної ради Сергія Сівака, багатьох громадських організацій та активістів, переможно відбулося відновлено проведення фестивалю авторської пісні та співаної поезії «Оберіг». Відбувся він у Палаці культури міста Луцька. Гран-прі отримав Зіновій Медюх із Львівщини. А от Гала-концерт ознаменувався тріумфальним виступом сучасного українського кобзаря Василя Жданкіна, який, на превеликий жаль мільйонів шанувальників уже відійшов у засвіти.

У 2018 році Гран-прі фестивалю виборов гурт «Міміка» із Слов'янська Донецької області.

7 – 9 листопада відбувся фестиваль 2019 року у Палаці культури міста Луцька. Володаркою гран-прі стала Юлія Качула із Сімферополя (Крим), яка вразила глядача глибокою проникливістю думки та емоційною образністю пісень.

Зіновій Медюх, м. Стрий Львівської області -
переможець фестивалю «Оберіг», 2017 р.

Гурт «Міміка», м. Слов'янськ Донецької області -
переможець фестивалю «Оберіг», 2018 р.

У 2020 році фестиваль планувався на 8-10 жовтня, але не відбувався через карантинні заходи, пов'язані з поширенням COVID-19.

2021 рік. Фестиваль авторської пісні та співаної поезії, присвячений 30-й річниці незалежності України, планувався на 4-6 листопада. Обласним науково-методичним центром культури Волині було прийнято до півсотні заявок від конкурсантів. До Луцька готові були приїхати виконавці із Кропивницького, Мукачєво, Житомира. Львова, Рівного, Хмельницького, Києва... І знову на заваді став коронавірус, що несе недугу нашому тілу. Віримо, що духовне здоров'я наших митців і громадян завжди залишатиметься у формі й у високому тонусі допоки існуватимуть такі патріотичні, мистецько-професійні фестивалі як «Оберіг».

Юлія Качула, м. Сімферополь -
переможниця фестивалю «Оберіг», 2019 р.

Оргкомітет та переможці
фестивалю «Оберіг», 2019 р.

Пам'ятка учасникові «Оберегу»

Самобутність української «авторської пісні» – її глибока індивідуальність, особистісна природа, яка утверджує свідому життєву позицію співця. Це сутність душі поета, його переживання і почуття. Його творчість далека від комерції, не кон'юнктурна. Це звернення до людей, духовна боротьба за правду, намагання показати своє сприйняття світу і надія на розуміння для отримання спільного результату, в якому надзавданням є оздоровлення моралі суспільства, відродження та збереження його духовності в ім'я торжества справедливості і добра.

Ідея власного бачення світу червоною ниткою проходить крізь українську авторську пісню. Така особливість робить її відверто сповідальною, інтимною стороною творчості – текст, манера виконання, утвердження характеру до остаточного створення образу є глибоко індивідуальним началом митця. Така пісня не може бути масовою у сприйнятті та виконанні, але в цьому її сутність!

Вона спрямована до однодумців, близьких по духу, здатних мислити глибоко й неординарно, далеких від масової культури.

Творчість барда завжди зрозуміла для широкої аудиторії. Вона відображає настрої і помисли небайдужих, творчих від природи людей, яким автор довіряє та бачить у цьому свій порятунок від скверни, попси і багатьох шкідливих речей, народжених масовою культурою.

Авторська пісня має об'єднувати широке коло небайдужих до життя і суспільства «мислячих» людей. «Бардівське» слово – відображення душі поета, посередництвом якого не тільки покращується і розмальовується білий світ а й ефективно розкриваються позитивні активи суспільства для звернення світлих справ.

Оберіг – це глибоко індивідуальна цікава літературно-музична ідея та привабливий і неповторний підхід до неї, показаний на сцені у належному живому виконанні не для забави, розваги чи створення для себе гарного настрою. Ваш власний твір має зачепити слухача своєю важливою темою, яка відкриває серйозні проблеми суспільства та людини.

Отже, в добру путь!

Коли такі є козаки

Коли такі є козаки,
то в нас майбутнє, як належить –
Без брехнів, злодіїв, журби
– таке чудове і безмежне.

Творіть, аби усякий знав, що є така,
як Ви, людина,
Хороша, щедра, золота в поганий
день й хорошу днину!

Творіть, бо Ваше слово Міць,
не прогинається й не плаче!
Творіть – ми віримо у Вас,
уславлений Ви наш козаче!

До українських співців

А що гітара... Дерево бездушне...
Так мовило «якесь» зі сторони.
Та знаєш ти, співочий любий друже,
Вона жива від літа до весни.

Вона співає у твоїй правиці,
Вона розчулить, та і може вб'є,
Або полюбить і зростить живицю
Для всього, що у світі тільки є.

Вона жива, бо цього хочеш щиро
Й струна вбирає дар, щоб оросить
Всю землю і людей, бо хоче миру
І щастя для усіх, вона не спить.

І твій талант засипле світ промінням,
У кожную душу втілить доброту.
З тобою, знай, і Божим повелінням
Все Зло, що є, покаже наготу.

Й тоді те зло простіше буде стерти
Із душ і чёрствих по вінця сердець.
Тоді не буде торжества і смерті,
Тоді не буде скону накінець.

Бери гітару, піднеси до неба,
Проникни скрізь, щоб скверна погиба.
Таких співців побільше зараз треба,
Аби прокинулась і ожила юрба.

Ігор Баранюк. 06.12.21р

Волинська билина з епосу «Златоплуг»

Чимало народів мають національні героїчні епоси на фольклорній основі. У нас на слуху німецька «Пісня про нібелунгів», англійський «Беовульф», грузинський «Витязь у тигровій шкурі»... Менше знаємо східні – киргизький «Манас», бурятський «Гесер» тощо.

Спочатку, довгі віки, незнані народні співці створюють безліч поем про героїв та напівбогів; згодом хтось їх об'єднує в цикли, щось відсіює, а щось редагує; врешті приходить час на виклад розрізнених, але близькоспоріднених творів суцільним сюжетом із додатком власного матеріалу (це вже роблять переважно відомі на ім'я літератори й фольклористи).

У 1835 р. фольклорист-аматор Леннрот записав фінські й карельські пісні-руни та уклав із них, дописавши свої «містки», знаменитий епос «Калевала». Цей приклад спричинив справжній бум новітньої епосотворчості: народи, котрі не мали не тільки своїх античних «Іліади» чи «Енеїди», а й середньовічних розлогих епосів, один за одним одержували їх. У нас – досі не було.

Найприродніше, щоб героїчний епос України-Русі був скомпонований на основі билин. Однак билини в нас перестали звучати до середини XVI ст.: їх витіснили козацькі думи. Але по глухих околицях колишньої Давньоруської держави, на землях, що стали зватися Росією, билини подекуди збереглися (зрозуміло, їх там виконували вже по-російськи). Ці релікти в чималій кількості записано у XVIII–XX ст., об'єднано в цикли – київський, новгородський та інші. Далі ж діло не пішло: видавалися, скажімо, збірники окремо про Іллю Муромця, окремо про Альошу Поповича, але не більше того.

Не сказати, щоб на українських землях билини зникли зовсім: деякі перетворилися на прозові казки (Кожум'яка й Котигорошко – це колишні билинні герої), деякі проглядаються в легендах та піснях.

Тож письменник Віктор Гребенюк, який 25 років працював у Волинському науково-методичному центрі народної творчості і культосвітньої роботи та має досвід підготовки фольклору до друку, склав героїчний епос України-Русі «Златоплуг». Для цього він із би-

Фрагмент скіфської пекторалі.
За Геродотом, скіфам
упав з неба золотий плуг.

лин київського циклу переклав та переспівав найбільш показові; колишні ж поетичні тексти, що переродилися в нас на прозу, перевів знову в поезію; за прикладом усіх попередників, для єдності сюжету окремі фрагменти стилізував.

Із книги «Златоплуг», що чекає публікації, ми подаємо уривок – про Дюка і Шарка. Це зразок волинсько-галицької билинотворчості, яка традиційно відноситься до київського циклу. Про історичну основу першого персонажа, богатиря Дюка, сперечаються, але годі сказати щось достеменно: ім'я боярина походить просто від слів «дука», «дукар» (багатій). А от Шарк – це половецький хан Шарукань, який жив в XI ст. й коїв багато біди на Русі.

Билина про Дюка і Шарка

На широкому на роздоллі Шарк-велетень походжає,
На широкее на роздолля Шарк-велетень роззирає,
Що не любо – мечем булатним розкришує,
Що не мило – ногами залізними витоптує.
До святої Русі Шарк-велетень дорогу проклада,
Вогнем палючим дорогу ту прочища,
Вогнем палючим Божий люд випалює,
Людом Божим річки-ставки запруджує,
В дикі пущі Божий люд розбігається.

Як почув про те богатир Дюк Степанович,
Думне чоло його нахмурилось,
Кріпко думав він три дні й три ночі.
На четвертий день встає він ранесенько,
Іде в Божий храм, навколішки молитись,
Потім іде Дюк до батька, до матері,
Благословіння родительського випрошує:
«Повеліть мені, батеньку, матінко,
в путь-доріжку рушати,

Того окаянного Шарка-велетня сокрушати,
Славу молодецькую зберегти».
Споряджається храбр у путь-доріженьку,
Бере в руки меча з сорок пуд,
Другого, ще грузнішого, – за пояса.
Сідлає коня як ніч чорного,
Махнув батогом – і сліду нема.

Чує Шарк-велетень біду неминучую,
Чує його серце гостя нежданного,
Та ще більше ногами топче,
Та ще більше мечем махає.

А ледь зранку на світ благословилося,
Бачить він – пил горою стоїть,
То летить ускач Дюк Степанович.
Каже так йому той Шарк-велетень:
«Ти чого до Шарка летиш, надриваєшся?
Ти ж від Шарка на смерть нариваєшся!»

Як побачив Шарка-велетня Дюк Степанович,
Стислося ураз йому серденько,
Добрий кінь його пішов узатоки,
Добрий кінь його узадгузь пішов.
Закричав Дюк Степанович гучним голосом:
«Ах ти сильний злочинцю, Шарку-велете!
Завтра зранку з тобою ми герць почнемо,
А сьогодні лише приготуємось».
Йде в печеру тісну Дюк Степанович,
Та навколішках Богу з сльозами він молиться,
Увесь день, всеньку ніч, цілий ранок теж.

Вийжджає на поле зеленес
Дюк Степанович храбр на тім чорнім коні –
Як побачив же він Шарка-велетня,
Стислося ураз йому серденько,
Добрий кінь його пішов узатоки,
Добрий кінь його узадгузь пішов.
Тут злізає з коня Дюк Степанович,
Та виймає меч, котрий сорок пудів:
«В пашу вовку бодай,
Ти, ведмежий пай!
Нема надії на тебе!»
Рубає коню тому голову,
Пішки рушає до велета гордого,
Сильного злочинця Шарка-велета.

Зустріча його Шарк-велетень насупившись,
З боку на бік перевалуючись,
Такі гордії речі проказує:
«Ба, горе-молодче Дюку Степановичу!
Зрадив тебе добрий кінь,
Ізлякався мого меча булатного,
Забоявся зросту мого богатирського.
Зараз буде й тобі преставленіє».

Тут виймає Шарк-велетень меча булатного,
Зі свистом ним розмахує.
Як ударив ним Шарк об меч Дюка Степановича,
Раз ударив – іскряччя посипалося,
Два ударив – аж стогін пішов,
Оба їхні мечі в череп'я розсипалися,
Оба їхні мечі на друзки розпалися.
Та й розгнівався вельми тут велетень Шарк,
Руками могучими понатужився,
В білі груди Дюкові напосів.
Тяжко-важко зітхнув Дюк Степанович.
Тут руками вони ісплітаються,
Та колінами упираються,
Кров гаряча – потоком з глибоких ран.
Сили їхні вже надриваються.

Тут згадав лишень Дюк Степанович
Про той меч запасний, що за поясом.
Тож виймає він того меча булатного,
Відступає на кроки на саженні,
Зльоту голову Шаркові змахує.
Шарка-велетня голову додому доніс,
На посмішище людові Божому.

*Лідія КЛИМЧУК,
провідний методист з фольклору
та народної творчості ОНМЦК*

Важливо зберегти високопробне «золото» Турійщини

У час глобалізації, активних процесів інтеграції, як ніколи потребує підтримки і захисту національна культура, бо кожен народ цікавий і неповторний саме своєю самобутністю. Останніми десятиліттями ЮНЕСКО напрацювало ряд важливих актів, які мають сприяти розвитку різноманіття культур.

Зокрема, у 1989 році прийнято Рекомендації щодо збереження традиційної культури і фольклору, у 2001 – Всесвітню Декларацію про культурне різноманіття, а 2003 році була схвалена Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини.

Україна була серед тих країн, що підтримали ініціативу ЮНЕСКО та проголосувала

за прийняття Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини. У 2008 році наша держава приєдналась до цієї Конвенції, засвідчивши це Законом України «Про приєднання України до Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини» від 06.03.2008 № 132. (далі – Конвенція). Згідно з Конвенцією нематеріальна культурна спадщина проявляється, у таких галузях: усних традиціях та формах вираження, зокрема в мові як носії нематеріальної культурної спадщини; виконавському мистецтві; звичаях, обрядах; святкуваннях; знаннях та практиці, що стосуються природи та всесвіту; знаннях та практиці, що пов'язані з традиційними ремеслами.

ПРОДОВЖУЮЧИ ТРАДИЦІЇ

З приєднанням до Конвенції для України питання дослідження, збереження та популяризації традиційної народної культури набули особливого значення. Зберегти багатство народної культури українців – основу нематеріальної культурної спадщини великої європейської нації – є сьогодні одним із головних завдань Міністерства культури України.

Обласний науково-методичний центр культури Волині також означив цей напрямок роботи, як один із пріоритетних. За останні чотири роки було досліджено і внесено до обласного реєстру десять елементів НКС: «Традиції та обряди під час збирання чорниць», «Вишивка «занизування»», «Чорнодимлена кераміка», «Біління полотна», «Художнє ткацтво Волинського Полісся», «Гончарство Рокитівського осередку чорнодимленої кераміки», «Ягідні пісні волинського полісся», «Традиція соломоплетіння у Турійській громаді Волинської області», «Традиція приготування Мандричок», «Одспівування сиру».

Елемент НКС «Соломоплетіння та народна флористика Турійщини» (друга назва «Традиція соломоплетіння у Турійській громаді Волинської області») обласна комісія з формування переліку елементів нематеріальної культурної спадщини подала на розгляд Експертної ради з питань нематеріальної культурної спадщини при Міністерстві культури України щодо включення до Національного реєстру та Міжнародних списків.

Вищеназаний елемент побутує у селах Турійської територіальної громади Волинської області. Зокрема, селах Купичів, Туличів, Новий двір, Мокрець, Обеніжи, Соловичі, Кустичі Турійської громади, а також селищі міського типу Турійськ. Дослідження засвідчують, що у минулому столітті соломоплетіння на Волині було збережено у селах Ковельського, Турійського, Рожищенського, Любомльського, Старовижівського, Володимир-Волинського районів. Я особисто бачила Різдвяного солом'яного павука у сімдесятих роках минулого століття в селі Стеблі на Ковельщині. То було рукотворне диво Надії Макарусь. Павук святково викручувався біля балку, захищаючи оселю від незгод. Пані Надія вважала, що цей новорічний атрибут захистить оселю від недобрих людей на цілий рік.

Соломоплетіння – прадавнє ремесло і ліки. Елемент був поширений на території Волинської області з давніх давен. У побуті селян ще у 30-40 роках минулого століття можна було зустріти солом'яні шкатулки, бочки для зберігання зерна, і павуки, які вішали на стелі, та дідухи, які вносили господарі і встановлювали на покуті у Свят-вечір. Дідух і павук знову набувають чинного місця у різдвяній атрибутиці Волині. Дідух – це сніп із колосків різних злакових рослин, який прикрашається квітами та стрічками. Люди вірять, що він приносить в дім добрий врожай. Також він є символом єдності родини і пам'яті наших предків. Ляльки із соломи підтверджують обрядовий зв'язок наших пращурів з хлібом, як символ родючості. Світове дерево трактується як божество, що здійснює зв'язок між небесною, земною й підземною сферами.

Нині головними носіями елемента у регіоні є Марія Кравчук, Валентина Якимович. Марія Василівна має фахову освіту, тонке відчуття композиції і смаку, її роботи вражають своєю довершеністю, а тому ними захоплюються шанувальники і мистецтвознавці України, далекого і близького зарубіжжя. Вона закінчила Львівське училище декоративно-прикладного мистецтва імені Івана Труша та художньо-графічний факультет Івано-Франківського педагогічного інституту, член Національної спілки майстрів народного мистецтва України, заслужений майстер народної творчості України, лауреат обласної премії ім. Йова Кондзелевича, відмінник освіти України.

Якимович Валентина Петрівна, член громадської організації «Рукотвори Волині», має талант від Бога, з року в рік вдосконалює свою майстерність. Її роботи вражають глибоким змістом поліської традиції не лише українців, а й жителів різних континентів.

Майстриню Марію Кравчук, яка активно відроджує елемент «Соломоплетіння та народна флористика Турійщини», вперше познайомив з технікою спірального плетіння дідусь Олександр (як вона його називає), який на той час вмів виготовляв декоративні солом'яні шкатулки. Це було в серпні 1984 року. В ході дослідження й інспектування Вікторія Сітарук з'ясувала, що це був вчитель місцевої школи – Олександр Якович Коптюк (с. Кустичі). То була

не випадкова зустріч двох талановитих людей, вона мала якийсь особливий зміст, адже Марія Кравчук перейняла від досвідченого майстра непросту науку лише за одне заняття! Олександр Якович відкрив усі премудрості предків, бо видно саме у цій жінці побачив продовжувачку та відроджувачку соломоплетіння на Волині.

Трішки згодом, того ж року, майстриня з міста Ковеля, що плела з кукурудзяного листя сумки, Стефанія Сидорук познайомила Марію Василівну з «косичкою», яка стала основою брилів. Ніякої літератури, аби чимось доповнити свої здогадки з приводу тієї чи іншої форми, майстриня не мала. Відштовхнулася від традиції та намагалася знайти сучасний і суто свій стиль. Всі твори робила за власним задумом, аналогів її робіт немає. «Твори Марії – це явище в духовно-мистецькій культурі», – зазначала доктор мистецтвознавства Раїса Захарчук-Чугай.

У виробках майстринь Турійщини зашифровані традиції, символи, знання та практики, що стосуються природи і світу. У доробках: різдвяні павуки, іграшки, янголи, тварини, прикраси, сумки, капелюхи. Тут присутня своя символіка: коло – безперервний зв'язок, циклічність поколінь, ангелики – наші охоронителі, дзвоники закликають добру звістку, а коник – завжди на успіх.

Соломоплетіння – дуже трудомісткий процес. Спочатку треба засіяти поле злаковими культурами. У червні, в період молочної стиглості, треба серпом вижати стебла, розкласти по стерні, щоб вітер їх висушив, сонечко відбілило. Тоді просушені стебла майстри розрізають і чистять від вузликів, щоб матеріал був гладеньким. Перед початком плетіння, солому замочують, щоб вона розм'якла.

Цей елемент вивчають у навчальних студіях учні 6–15 років у трьох загальноосвітніх школах Турійської громади. Величезне значення для відродження соломоплетіння має мистецька студія під назвою «Житечко». Її вихованці не обмежуються створенням художніх виробів, а й з глибоким ентузіазмом вивчають історичне минуле соломоплетіння, його традиції. Студійці перемагають на конкурсах і фестивалях різного рівня. Для них ця творчість стала вагомою частиною життя. Марія Кравчук за 37 років зробила неможливе, прищепила любов

до традиції соломоплетіння дітям і молоді аби цей народний промисел став візиткою Турійщини. Ще сотні людей з різних областей України та інших країн світу мали можливість освоїти ази соломоплетіння під час майстер-класів.

Тринадцять років Валентина Петрівна Якимович передавала свої творчі набутки дітям у навчальній студії «Поліське золото». А коли побачила, що виховала достойну зміну, передала керівництво студією своїй учениці Мирославі Гловацькій. У студії «Поліське золото» тепер навчається правнучка Олександра Коптюка – Дарія Сташишина.

Активно впроваджують традицію соломоплетіння і молоді майстрині: Дарина Жебко, Анна Безуглова, Інна Чонка, Людмила Стукалова, Ірина Булава, Ірина Челій, Людмила Данилюк. А Христина Савюк презентувала свої солом'яні маски у сполучених Штатах Америки на Міжнародній виставці.

Продовжує мамину справу і Син Марії Кравчук – Іван, випускник народознавчого відділення філологічного факультету ВДУ ім. Лесі Українки. Робота Івана «Оберіг» занесена в альбом – каталог виставки народного мистецтва Волині «Під знаком Сонця». Іван Кравчук – постійний учасник ярмарків майстрів народного мистецтва в Музеї народної архітектури та побуту (місто Київ), переможець Всеукраїнських та Міжнародних творчих конкурсів. Донька майстрині Валентини Якимович, вихованка навчальної студії Марії Кравчук, Олеся Якимович також активно відроджує елемент.

Щоб зберегти цю традицію на Волині Валентина Петрівна Якимович проводить майстер-класи для студентів педагогічного коледжу у місті Володимирі-Волинському. Вона також проводила майстер-класи у школах, бібліотеках і музеях міста Луцька, смт Стара Вишва і у селах Турійського та Луцького районів Волинської області. Сотні молодих людей Турійської громади у неї перейняли традицію соломоплетіння.

Роботами турійських майстрів соломоплетіння хочеться годинами милуватися, так само важко коротко описати емоції та перелічити усі їхні здобутки. Про турійську соломку знають в Англії, Америці, Нідерландах, Канаді, Бельгії, Польщі, Росії, Білорусії, Литві, Угорщині, Німеччині, навіть у далекій Японії, де побува-

ПРОДОВЖУЮЧИ ТРАДИЦІЇ

ла Марія Кравчук. Протягом місяця у павільйоні України вона з житньої соломки творила і дивувала відвідувачів. «Своєю творчістю я представляла народне мистецтво України. Глядач посміхався мені, плескав і висловлював слова вдячності», – пригадує сама майстриня.

Та й чи багато майстрині можуть похвалитися, що у них замовляв собі головний убір сам Президент України? А вона виготовила капелюха Вікторові Ющенку!

У передмові до альбому творчого доробку «Пісня житнього стебла або пошук художнього образу рідного краю у творчості Марії Кравчук» мистецтвознавець, голова Волинського осе-

редку Національної спілки майстрів народного мистецтва України Зоя Навроцька зазначила: «В нехитрому плетінні із соломки вона передає дивну силу, красу, спроможну виразити дуже багато: і власний внутрішній світ, й індивідуальне бачення прекрасного поетичного образу рідного краю...». Це нехитре, але таке сонячне плетиво ви можете побачити у Волинському краєзнавчому музеї і першому в Україні музеї солом'яного мистецтва «Солом'яне диво», створеному Марією Кравчук у селі Купичів.

Календарно-обрядові свята зимового циклу

Багато в Україні давніх звичаїв та народних свят – світлих і радісних, мудрих і глибоких, але з роками трішки забутих і зневажених. Одні зовсім зникли з побуту, від інших лишилися тільки уламки, треті поступово воскресають з небуття і отримують нове життя. Вони й сьогодні хвилюють нас своєю чарівною силою й красою, як відгомін минулих часів (епох), як перлини найдавнішої творчості наших предків.

У народі кажуть: скільки днів – стільки й свят. Та найбільш «врожайними» на свята з найдавніших часів українців є зимовий період. Грудень завершує календарний рік. На кінець місяця, тобто 22 грудня, припадає і зимове сонцестояння (час, коли сонце піднімається найнижче над горизонтом, відповідно день найкоротший), за яким визначають астрономічний початок зими. Наші предки пов'язували з ним «народження сонця», або ж «родини сонця». З останнім місяцем року пов'язано чи не найбільше і народних свят. Кожне з них так чи інакше стосувалося вечорницьких дійств, адже молодіжні зібрання в грудні відбувалися майже щодня.

Дозвілля зимового періоду особливо цікаве. Воно зосереджувалося переважно з роботою селян на землі з використанням численних пісенних сюжетів, ігрових сцен, багатющої гумористичної скарбниці української мудрості.

На Пилипівку, 28 листопада, у східних християнських церков завжди починається Великий Різдвяний піст. В цей час продовжувався період вечорниць, які на свята у грудні ставали дещо спокійнішими, розважливішими. У грудні починалися свята дівочої Долі, під якою здебільшого малося на увазі успішне заміжжя, а також його уособлення. Тому й знаходимо у записках етнографів як безпристрасну, безлику долю, так і живу Долю, що підказує майбутнє. «Від долі не втечеш, ні сховаєшся, а свого судженого і конем не об'їдеш» – казали в народі. Та якщо життєва дорога відома заздалегідь, як спокусливо підглянути її!

Свято Долі припадало на 24 листопада (7 грудня за новим стилем), тому ще вважалося

осіннім. Особливо воно шанувалося дівчатами, які намагалися умилювати Долю замовляннями і за допомогою ворожінь дізнатися, що на них чекає у майбутньому. З глибин тисячоліть дійшов до нас надзвичайно цікавий звичай «закликання Долі», що мав магичне значення.

З плином часу свято Долі перетворилося на молодіжну забаву, а з прийняттям християнства було приурочене до дня святої Катерини, що відзначається як православною церквою, так і католицькою. В Україні ставлення до святої Катерини було особливим. Сподіваючись на допомогу святої Катерини, дівчата і жінки просили її про щасливий шлюб і злагоду в сім'ї. За традицією на катерининських вечорницях були ігри й ворожіння, де присутніх пригощали пшоняною кашею і варениками з вишнями; віншували з іменинами Катерин, Катериненків, Катеринчуків.

На свято Катерини кожна дівчина зрізала у садку вишневу гілочку і ставила її у глечик з водою. Якщо гілочка зацвітала до Різдва або Маланки, то це означало, що Доля дає добрий знак і молода пара в майбутньому буде щаслива, а якщо засохне – це погана ознака і дівчина наступного року не вийде заміж.

За традицією дівоча громада у складчину (складку) влаштовувала вечорниці, які обов'язково були пісними, бо вже почалася «пилипівка» і скромного їсти не можна. Співати веселих пісень, жартувати, хвацько танцювати теж заборонялося, тому молодіжні зібрання у цей період були спокійними, врівноваженими, на них звучали переважно сумні, ліричні мелодії про нещасливе кохання, про дівочу долю, історичні балади. Хлопці зазвичай постили до вечорниць – це, щоб Доля послала їм гарну, роботящу дружину; перед тим, як вони приходили і всі сідали за святкову вечерю, дівчата ворожили.

На щастя залишилися деякі обрядодії й сьогодні, як спогад про чудові свята наших предків, про їх розумне дозвілля, норми поведінки і моралі, які не дозволялося порушувати. Зви-

чайно, не всі обряди відновляться і не повернуться у побут, адже сам спосіб нашого життя змінився. Та окремі елементи обрядодій стають і досі слугують окрасою і урізноманітнюють забави молоді.

Найбільше було традиційних ворожінь, що повторювалися впродовж усіх різдвяних свят аж до Водохреща. Ворожіння були різними: хто перший пройде по вулиці повз ворота – молодий чи старий, гарний чи немічний, такий і буде судженим. Запитували незнайомих перехожих ім'я, прислухалися, звідки гавкав собака – звідти чекати сватів; рахували, скільки і яких кілків у тину, при цьому приказували: «старий, молодий, бідний, багатий, кривий, удівець-молодець...», і так до дев'ятого кілка. Ще кидали чобота та смикали з чужої стріхи соломі і рахували стеблини – добре, коли парне число – буде дівка скоро у парі та інше. Молодим людям хотілося хоч на хвилину зазирнути у майбутнє, вони вірили, що саме у ці чарівні вечори таємнича Доля почує їх і дасть утаємничену відповідь з ким судилося побратися.

А також – брали на березі ставка або річки жменьку піску і роздивлялися: якщо знаходили тріску, то суджений буде тесля, якщо шматок шкіри – швець, заліза – коваль. А якщо траплялася вуглина – це означало хворобу або нещастя. Рахували дрова в оберемку, який дівчина заносила до хати: парна кількість свідчила про швидке парування... Підслуховували під вікнами, про що говорять у хаті, якщо почують слово «йди», то незабаром весілля, а якщо «сиди», то, навпаки, ще довго доведеться дівувати.

У кінці XX століття стало популярним давнє свято Калити – Андрія. Хоч Андрій Первозваний – християнський святий, але в народній традиції обряди і звичаї в день цього святого мають стародавній, дохристиянський характер: угадування майбутньої долі, ритуальне кусання «калити» (калети), заклинання.

Відомо, що на свято Калити або Андрія, 13 грудня, коли відбуваються так звані «парубоцькі» вечорниці, дівчата теж ворожать. Чим же відрізняється «андріївські» вечорниці від «катерининських»? На свято Калити, що входить до свят сонячного циклу ворожінь більше, бо в них беруть участь і хлопці і дівчата, а на свято Катерини – лише дівчата, які намагаються вгадати, що їм віщує Доля. Якщо на Катерини

дівки причаровують хлопців, то на Андрія парубки – дівчат.

Залишився ще один надзвичайно цікавий звичай принесення жертви у вигляді праслов'янської страви – каші або колива – ним частували душі предків. Дівчата обгортали чистим рушником горщик з кашею, виходили у двір, по черзі залазили на ворота і гукали: «Доле! Доле! Йди до нас каші їсти», або «Катерино, Доле наша, покрий голівоньку – буде каша», або так: «Доленько моя, озовися, доленько щасливая, пригорнися, – йди до нас вечеряти!». Чекали: звідки почується якийсь голос або обізветься пес – звідти і суджений прийде.

Не менш оригінальні дійства у грудні, пов'язані з Савою (18), Миколою (19), Ганною (22), Спиридоном (25). На відміну од весняного (22 травня), зимового Миколая відзначали особливо вчисто. Вважалося, що він захисник усіх бідних і знедолених, та особливо дітей. Мотив такого «різдвяного діда» відомий по всій Європі, але в кожного народу він свій, зі своїми традиціями вшанування.

Традиційно в Україні, особливо у західних областях, ввечері напередодні хтось із поважних чоловіків у родині перевдягався на вулиці у «доброго Миколая», заходив до оселі з подарунками, які батьки, знаючи про дитячі забавки, готували заздалегідь. Діти свято вірили в існування цього доброго захисника і намагалися не гнівити «діда Миколая, який знає все». Віддавна у школах влаштовують цікаві вистави, де головною дійовою особою є святий Миколай. Особливою повагою в народі користувалася і користується ікона Миколи Чудотворця, бо в пору, коли зима вже остаточно перебирає собі владарювання, люди найбільше потребували образу захисника.

Крім молодіжних вечорниць широко практикувалися погостини, на які сходилися люди старшого віку. Адже грудень, як і січень зі своїм різдвяно-новорічним циклом, вважався місяцем відпочинку. Дозвілля зимового періоду особливо цікаве. В усіх сюжетних дійствах неодмінно була присутня виробнича тематика, шана праці, прославлення ниви та врожаю, святе ставлення до хліба.

На січень припадає найбільше обрядових дійств. Зимовий період дозволяв селянам відволіктися від важкої фізичної праці, тож віль-

ний час вони заповнювали різними формами дозвілля. Протягом усіх різдвяних свят – Різдво (7), Старий Новий рік або Василя (14), Водохреща (19) – у кожній господі тричі варили кутю: багату, щедру і голодну. Святвечір або багата кутя – чисто родинне свято, це спільна вечеря всього роду. Як правило, його відзначали (справляли) ввечері, коли за обрядовим столом збиралися тільки члени сім'ї. Напередодні Різдва, тобто 6 січня, кожна родина готувала першу кутю.

Надвечір господар ішов до стайні, напоював худобу, підстеляв свіжою соломою та давав пахучого сіна. Якщо було сніжно, відкидав сніг від хати, розчищав стежку. Ніщо і ніхто не міг бути у цей вечір поза домом. Вважалося добрим помиритися напередодні з ворогами, щоб у новому році було мирно і в хаті, і поза хатою. Дослідниками такі дії відносяться до окремого виду магії – ініціальної. Суть її полягає в тому, щоб «підштовхнути» сприятливі події, дати гарний зразок, а далі вони продовжаться невидимими силами. Досі говорять «Як рік почнеш, так його і проведеш».

Тим часом, поки господаря не було в хаті, господиня поралася біля печі, готувала 12 пісних страв: узвар, горох, квасоля, смажена капуста, риба, вареники, картопля, гриби, каша гречана з конопляним молоком, голубці з пшеном, коржі з маком. Найголонішою стравою, звичайно була кутя. Традиційно для неї використовували ячмінь; там, де його не було, – пшеницю. Сучасна ж кутя дуже вільна в рецептах, але не обходиться без злаків як головного складника.

Господар вносив у хату сніп жита – символ врожаю «дідуха». Виготовляли дідух з першого зажинкового снопа. Кільканадцять пучків збіжжя ув'язували в пишний сніп-вінок. Знизу робили розгалуження для того, щоб дідух міг рівно стояти. Заквітчували «дідуха» яскравими стрічками, зеленими гілками ялиці і ставили у красному куті світлиці.

Переступивши поріг, господар скидав шапку і вітався з господинею, ніби вперше входив до хати. Наскубане у stodолі сіно клав на один кут стола під святкову скатертину. Навіть мертві родичі і безвісти зниклі мають в цей вечір невидимо зібратися разом, щоб вечеряти усім родом. Уся родина на чолі з господарем моляться

за померлих, потім за себе. Вечерю починають з куті, а згодом споживають інші страви.

В окремих регіонах діти носили вечерю до своїх близьких родичів: онуки – до діда й баби, племінники – до тітки й дядька, похресники – до хрещених батьків. На Поліссі такий звичай відбувався зранку – діти носили сніданок. Колядувати починали діти. Крім дітей, на перший день Різдва колядують і молодь, і дорослі, вони ходять із «звіздою» та дзвоником. Найбільше у різдвяно-новорічних дійствах звучало колядок та щедрівок. А колядували до Водохреща.

В Україні слово коляда має аж три значення:

- Коляда – це Різдвяні свята: «Будьте здорові з колядою!»
- Коляда – це пісня, яка співається під час Різдвяних свят: «Пустіть його до хати, він вам буде коляду співати!»
- Коляда – це винагорода за величальну пісню: «Он пан іде, коляду несе: коробка вівса, зверху ковбаса!»

Давнім та унікальним різдвяним звичаєм в Україні було і залишається ходіння з вертепом. Вертеп – це пересувний мініатюрний ляльковий театр, розміщений в коробі, в якому показували цілі вистави на тему Різдва. На Волині прадавні сліди лялькового вертепу віднайдено у Любомльському районі. Саме там, завдяки збереженим традиціям залишились відголоси цього цікавого дійства. Приємно, що копітку справу відродження вертепу взяв на себе урожденець тих країв Петро Савош, заслужений артист України, актор Волинського академічного обласного театру ляльок. Театральний короб поділено на дві частини – канонічну (сталій сюжет біблійної історії народження Месії) і світський. Останній змінюється кожного року, адже життя підкидає нові актуальні теми які обов'язково мають бути відображені у дійстві.

Варто зазначити, що традиції святкування Різдва в Україні не обмежуються статичним вертепом з ляльками. Широку популярність у нашій країні завоював і живий вертеп, в якому ролі різних персонажів виконують живі люди. Ляльковий вертеп вимагає більше роботи щодо його виготовлення і там задіяна безпосередньо одна людина-ляльковод. «Живий» вертеп це, передусім, великий колектив перебиранців які вбачають приємність показу вистави у колективному масовому форматі.

Історично склалося так, що Новий рік відзначається у нас двічі: 1 січня за новим стилем, григоріанським календарем, і через два тижні – за старим, юліанським. Згідно давньоукраїнської традиції, Старий рік закінчується святом Меланки, а Новий починається святом Василя. Вони утворили обрядову пару, що у злагоді ведуть своє господарство, ставши улюбленими героями зимових свят.

Щедрий вечір (13 січня) продовжує цикл різдвяно-новорічних свят. Цей, ймовірно, залишок стародавнього дохристиянського звичаю. За християнським календарем – це день преподобної Меланії. В народній традиції обидва свята об'єдналися і тепер відзначаємо Щедрий Вечір або свято Меланки.

Увечері підлітки, в основному дівчатка, поодинокі чи гуртом водили Козу, обходили оселі сусідів та родичів, щоб защедрувати. Це окрема передноворічна дія, у якій щедрівки звеличували (величали) господарів, а ті в свою чергу, обдаровували їх смачними гостинцями. Ця жартівлива забава водіння Кози починалася, як добре смеркне (завидна з козою не ходять). Коза – тварина не випадкова. Невелика й невибаглива, яка дає і молоко, і шерсть, і м'ясо, – не диво, що вона слугувала символом добробуту. Легендарний Ріг Достатку – саме козиний.

Окрім «Кози», в гурті може бути «ведмідь», який просить солодошів та меду, «кіт» із торбою, що дуже любить сало. А ще серед гурту за Меланку вбирається парубок, що вміє гарно жартувати. Дівчата перевдягаються у хлопців та навпаки. Молодь співає щедрівки. Іноді вигадки такої веселої ватаги відбуваються непередбачено. Гра таких «акторів» неабияк веселить односельчан та вітає зі святом.

Буває й дівоча Меланка, яка має поважний характер. Дівчата вибирають найкращу з-поміж себе: одягають її «молодою» – вінок, стрічки, багато наміста. Інша з дівчат убирається за «молодого», якого називають Василем. Усіх інших дівчат називають дружками. Вечірні забави та щедрування закінчуються пізно ввечері. Молодь збирається на вечорниці у визначеній хаті. Попри усі попередні гуляння та вечірні частування, знаходиться час, щоб поворожити...

Опівночі перед Водохрищами вода у ріках, як вірили селяни, хвилюється. Були колись такі відважні любителі таємного, що ходили вночі

на річку спостерігати це явище, але... ріки в цей час покриті льодом, і що там під кригою робиться – невідомо. Цю таємницю народові хотілося все ж розгадати собі на користь. Отож, набрана з річки опівночі перед Водохрищами вода, як уявлялося – цілюща; вона зберігалася у «знаючих» селян за образами на випадок поранення або тяжкої хвороби.

Ще за тиждень перед Водохрищами колись парубоча громада, а також окремі господарі прорубували на водоймі ополонку, випилювали з льоду великий хрест. Ставили його над ополонкою і обливали буряковим квасом, щоб був червоним. Біля хреста будували з льоду престол. Все це оздоблювали аркою з ялинових або соснових гілок – «царські ворота».

Напередодні свята Водохрища святкується «голодна кутя», третя і остання у різдвяному циклі. Увесь день віруючі нічого не їдять – постують. Готують напередодні Водохрищ (Йордана) кутю. Сідають вечеряти, коли засяє вечірня зоря. Як і 6 січня, на вечерю подають теж пісні страви. У цей вечір виконували усі ті обряди, що й на «багату кутю», але все це вже не так урочисто, як на Святвечір.

Уже геть ввечері 19 січня, як стемніє, виносили з хати «дідуха», несли його в садок або на вигін і спалювали: пускали на «теплий дух». Це – символічне спалення зими, щоб «покинути кожух» – накликати весну. Попіл після спаленого «дідуха» не можна зберігати ні в хаті, ні у дворі, бо буде пожежа: ввечері його треба винести на річку і висипати на лід. Або у цей вечір дівчата розносили попіл з «дідуха» і розсипали на город, «щоб огірки родили».

Сьогодні ми можемо сказати, що окремі ритуали прадавніх часів закономірно відійшли в минуле, адже навіть сучасні селяни живуть уже не так, як їхні предки навіть якесь століття тому. Але продовжити ті, що не забулися, що існують уже можливо тільки в записках, – наше завдання. Можливо, в нових формах вони здобудуть новий сенс, повернуться в побут українців. Може статися, окремі відроджені елементи стануть не просто окрасою репертуару та урізноманітненням сучасних забав молоді, а навіть займуть своє щиро священне місце в нашій культурі.

Колядуємо-щедруємо

Сценарії дійств зимового циклу

Етнографічні джерела стверджують, що наші предки починали колядувати з 25 грудня. Звичай колядування має свою давню історію. Колядки пов'язані з днем зимового сонцестояння, яке наші предки називали святом Коляди. За деякими сучасними реконструкціями вважається, що в цей день Сонце з'їдає змій Коротун. Всесильна богиня Коляда в Дніпровських водах народжувала нове сонце – маленького Божича. Язичники намагалися захистити новонародженого: вони проганяли Коротуна, який намагався з'їсти нове Сонце, а потім ходили від хати до хати, щоб сповістити людей про народження нового Сонця, і зображення цього сонця носили з собою. Як тільки на небі сходила зоря колядники заходили у двір, кликали господаря і співали його родині величальних пісень про сонце, місяць, зорі. Ці пісні й стали називатися колядами або колядками.

Згодом, з появою християнської релігії, обряд колядування був приурочений до Різдва Христового і в колядках з'явилися біблійні і світські мотиви. Різдво стало одним з багатьох свят, де тісно переплелися світські і церковні традиції. Святкування настає зі сходом вечірньої зорі, що за легендою, сповіщає світ про народження Сина Божого. Тоді за столом збирається вся родина на традиційний Святвечір. На столі дванадцять пісних страв.

Традиція колядування збереглася й до сьогодні. Готуються до колядування заздалегідь – виготовляють колядницькі обладунки: восьмикутну зірку, маски Кози, Кота, Доктора (для щедрування), обирають у гурті колядників старшого, котрий би вирізнявся спритністю, дотепністю, крім того, щоб умів гарно заспівувати. Готують традиційний одяг для колядницьких ватаг – білі та коричневі кошушки, свитки, яскраві великі хустки, а під них - віночки для дівчат.

Свято Різдва – найзначущіше зимове свято і відзначається 7-го січня за новим стилем. Це свято приходить до людей морозної ночі в годину опівнічної храмової служби в саяві свічок, у світлі зірок, співі хорів. Небо і зем-

ля славлять Різдво Христове. На землі запановує мир, серця людей наповнюються доброю волею, а душа людська звільняється від земного, очищається і поринає в осягнення дива народженого Бога.

Колядувати починають у всіх місцевостях України неодноразово. На Покутті діти ідуть колядувати вже на Святий вечір, на західному Поділлі - вранці на другий день свят. Колядують діти, дорослі, парубки та дівчата. Але по всій Україні - першими колядують діти. В нашому регіоні колядують на Святвечір та на перший день Різдва після святкового богослужіння в храмі.

Орієнтовний сценарій для гурту колядників

Всі:

Благословіть, пане господарю, (господине, господарі) заколядувати!

(зайшовши до хати)

Колядник:

З Різдвом Христовим та з добром усім!
Прийміть, господарю, колядників у дім,
А ми за давнім батьківським звичаєм,
Заколядуєм вам і щастя побажаєм!

Колядник:

Нам колядувати – ваш дім звеселяти,
Ваш дім звеселяти –

Всі:

Христа прославляти!

Колядник:

Сам Бог воплотився в маленькій дитині
Щоб вічне життя дати кожній людині.

Від наглої смерті усіх врятувати
То ж як не радіти і як не співати?!

(виконується колядка «Добрий вечір тобі, пане господарю» або «Бог Предвічний»)

Колядник:

Різдвяниця-зірка серед ночі
Нам зійшла і звеселіли очі.
То Христос між нами народився
Поклонімся йому, помолімся.

Колядник:

Різдвяниця-зірка не згасає,

В кожному промінні посилає
Щоб на світі панувала згода,
Щоб ми, люди, не цурались Бога!
(виконується колядка «Нова радість стала»)

Колядник:

Люди, радійте, Христа прославляйте,
Божому Сину славу віддайте!
Слава на небі Богу Святому –
На землі спокій роду людському!

Колядник:

Глянь оком щирим, о Божий Сину,
На нашу землю, на Україну.
Зішли їй з неба дар превеликий,
Тебе славити во віки вічні!

(виконується колядка «Ген високо в синім
небі»)

Колядник:

З Різдом Христовим Вас усіх вітаєм!
Щастя й здоров'я усім Вам бажаєм!
Хай добра воля у Вас гостює,
Хліба ніколи Вам не бракує.

Колядник:

Вклонімося Діві Пречистій
Знайдімо високі слова
Для Божих немеркнучих істин,
Бо нині всеблагість Різдва!

(виконується колядка «Бог ся рождає»)

Колядник:

Віншуємо Вас із Різдом христовим!
Зичимо щастя і многая літ!
І Вашій хатині!
І Вашій родині!
І всій Україні!
Щастя Вашій хаті
Бога прославляти!
Христос рождається!
Славимо його!

(виконується колядка «Небо і земля»)

Колядник:

В нас весела Коляда
Веселішої нема.
Аж луна іде містами,
Колядуйте разом з нами!

Колядники по черзі:

Послала нас мати до Вас заколядувати,
А батько сварився, щоб я не барився!
А мати казала, щоб ви дали сала,
А дайте ще кишку – з'їмо у затишку!
Колядую, колядую, а у Вас гостинці чую!
То Ви, дядьку вставайте

Та скоріш гостинці дайте!
Коляда, коляда, а я в мамі одна,
Винесіть мені пиріжечок,
Та покладіть у мішечок
З руками, з ногами,
Щоб бігав за нами!

(господарі пригощають колядників)

Колядник:

Бог Предвічний народився, лунає по світу!
Божий люд весь звеселився,
небо в зорях світить!

І сіяє зірка ясна над Вертепом нині,
І лунає «Нова радість» по всій
Радуйтеся, українці, Христос ся рождає!

Колядник:

Ось закінчувати час,
Тож, підтримайте Ви нас,
Хай уся земля почує -
Україна колядує!

(Виконується сучасна колядка на сл. і муз І.
Федишин «Україна колядує»)

На закінчення:

Колядники по черзі:
А по цьому слову –
Бувайте здорові!
За рік діждати!
І ще прийти до Вас

Всі разом:

Заколядувати!

Із Різдва до Водохреща продовжуються зимові святки – святі дні і вечори. Проте кульмінацією є свято Старого Нового року (1 січня – за ст. Стилем, 14 – за новим). Старий Новий рік – фраза, не позбавлена певної абсурдності у самій своїй суті: як же так – і старий, і новий водночас? Але саме так воно і є. Кажуть, що саме у цей вечір Новий рік зустрічається зі Старим, що приходить тихо і нагадує нам, хто ми є.

У надвечір'я, 13 січня, у церквах відбуваються урочисті Богослужіння на закінчення Старого року, щоб подякувати Богові за вже отримані ласки і попросити нових на наступний рік. Як і на Свят-вечір, цього дня готують вечерю, яку в народі величають Багатою, тому, що страви цього вечора не є пісними: на столі і кутя, і ковбаси, й холодець, й шинка...

Саме у цей чарівний вечір у кожній домівці українців чекають на щедрувальників.

Щедрий вечір – це залишок стародавнього дохристиянського звичаю. За християнським

ПРОДОВЖУЮЧИ ТРАДИЦІЇ

календарем – це день преподобної Меланії. У народній традиції обидва свята об'єднались, і тепер маємо Щедрий вечір, або свято Меланки.

Орієнтовний сценарій для гурту щедрувальників

(Перед дверима, або під вікном гурт щедрувальників співає щедрівку «Ой чи є, чи нема пан-господар дома», зайшовши до хати:)

1-й:

З Новим роком, добрі люди!
Хай Вам щастя буде всюди!
Із повагою, з любов'ю
Всім бажаємо здоров'я!

2-й:

Щоб в Святвечір разом з вами,
За святковими столами
Заспівать пісні гучні
І щедрівки голосні!

(Виконується колядка «Добрий вечір тобі, пане господарю»)

3-й:

Хай щастя Вам Бог у господу приносить,
Багаті врожаї у щедрих покосах.

4-й:

Хай діти ростуть у цій хаті чудові,
Співаючи пісню на батьківській мові

5-й:

Щоб славного роду велося коріння
У дружбі, повазі та розумінні.

(Виконується щедрівка «Ой, сивая зозуленька»)

1-й:

З Новим роком Вас вітаєм,
Щастя й радості бажаєм!
Щоб з роси Вам і з води
В дім достатки йшли завжди.

2-й:

Щоб були у Вас в оселі
Всі здорові і веселі,
Щоб довіку Ваша хата
Була друзями багата.

Виконується щедрівка «Щедрик, щедрик, щедрівочка»

3-й:

Щедрівочка щедрувала, для вас щастя закликала
Мир, любов у вашу хату! Добро посидала!
Добрий вечір! Щедрий вечір!
Добрим людям на здоров'я!

4-й:

Вам бажаєм процвітання
І достатку, і кохання!
Дружби, щастя всій родині!
На довгії літа й нині!
Добрий вечір! Щедрий вечір!
Добрим людям на здоров'я!

5-й:

Живіть гарно і завзято!
Величезної зарплати...
Веселіться! Не тужіть!
До ста років вам прожити!
Добрий вечір! Щедрий вечір!
Добрим людям на здоров'я!

Голос із гурту:

А ми не самі прийшли. За нами цигани прийшли! *(В хату вбігає Циган і циганка)*

Циган:

Міняю Козу на коня! Добрий вечір, добрі люди! Просимо нас до гурту прийняти, а Козі потанцювати!

Коза танцює

Гурт співає щедрівку Козі (можна речитативом)

Го-го-го, Коза! Го-го-го, білая!
Го-го-го, сірая! Го-го-го, бистрая!
Ой, розходилась, розвеселилась,
По всьому дому, по веселому,
Де Коза ходить, там жито родить,
Де не буває, там вилягає.

Дівчата з гурту:

- У нашому селі всі хлопці стрільці
Хочуть Козу вбити, шкіру облупити.
Встрілили Козу в правее вушко
В правее вушко, в саме серденько.
- Тут Коза впала, нежива стала,
Витягла ніжки, не страшні ріжки.

Коза лежить, прикинувшись мертвою.

Циган:

Треба Козі музику чи пісню, бо не встане.

Голос із гурту: А де ж музик узяти?

Голос із гурту: Та дайте їй сала, щоб Коза встала!

Разом співають:

Ой, устань, Козо,
Та й струсися,
По цьому дому,
По господарю,
Ізвеселися!
Коза нараз схоплюється і починає танцювати.
Голос із гурту:
Ой, слухай, Козо,

Де труби гудуть,
Там млинці печуть,
То і нам дадуть!

*Коза підходить до стола, обнюхує його, а
учасники гурту примовляють по черзі:*

- Хазяїн іде,
- Пожиток несе.
- Перший пожиток –
- Мірочка гречки,
- Другий пожиток –
- Мірочка жита.
- Третій пожиток –
- Решето вівса.

Всі разом:

- Та й щедрівка вся!
- А за ці щедрівки –
- Кварта горілки!
- А з цієї мови

Всі разом: (кланяючись) – Будьте здорові!

На закінчення виступу:

Все, що в серці мали,
Вам подарували!

Свілу мрію й казку

Нашу пісню й ласку

Славим Україну, матінку єдину!

*Виходячи з хати співають щедрівку «Ой,
там за горою, та за крем'яною».*

*Юлія Приймачук,
завідувачка відділом організаційно-методичної
та культурно-просвітницької роботи ОНМЦК*

Інноваційні форми роботи клубних закладів у сучасних умовах

Сьогодення диктує нові умови функціонального призначення закладів культури та змістовності їх роботи у духовному житті сучасного суспільства. В першу чергу є потреба особливої уваги з боку держави, органів місцевого самоврядування. Попри наявні успіхи, творчі досягнення і різноманітні напрацювання в галузі культури, індустрія дозвілля потребує змін, і закладам культури потрібно впроваджувати їх в життя.

Обласний науково-методичний центр культури є головним закладом у сфері культури в області і здійснює координаційну, методичну, інформаційну підтримку клубних закладів, а також є центром де акумулюються здобутки традиційної культури, аматорського мистецтва та нематеріальної культурної спадщини.

Більшість клубних закладів Волині, особливо у сільській місцевості, підпорядковуються місцевим органам самоврядування, тому важливо підтримати значення гуманітарних відділів в організації культурно-дозвілєвої діяльності кожної громади. Тож змінюється і посилюється методична робота Центру культури і практична допомога Об'єднаним Територіальним громадам. Обмін досвідом роботи залишається пріоритетним для удосконалення роботи як аматорських колективів, так і роботи клубних закладів в цілому. Провідні фахівці різних жанрів ОНМЦК допоможуть на місцях

удосконалити та поживавити культурно-просвітницьку дозвілєву діяльність, роботу аматорських колективів через організацію спільних мистецьких, тематичних заходів, ювілеїв, концертів, впровадження інноваційних форм роботи, тощо.

Об'єднані територіальні громади, як самостійні органи самоврядування, покликані вирішувати питання суспільно-економічного характеру. Проте діяльність закладів культури вимагає конкретного методичного супроводу. Виходячи із місцевих умов та реалій Обласний науково-методичний центр акцентує увагу керівників ОТГ на важливому питанні співпраці. Це стосується не тільки звітності, а, в першу чергу, насичення повноцінним змістом культурно-просвітницької роботи та запровадження інноваційних форм роботи.

У Центрі культури визначені основні завдання щодо активізації роботи клубних установ області в умовах ОТГ:

- надання послуг соціально-культурного, просвітницького, дозвілєвого характеру;
- здійснення координаційної, методичної допомоги клубним закладам об'єднаних територіальних громад;
- організація семінарів, творчих лабораторій, майстер-класів для працівників клубів-філій ОТГ;

КУЛЬТУРНІ ПЕРСПЕКТИВИ

- надання орієнтовних сценаріїв методичних рекомендацій, репертуарних збірників тощо;

- підготовка фонограм, слайдів, аудіо записів, інформаційно-рекламної продукції (афіші, запрошення, програми, буклети);

- підготовка і проведення інноваційно-видовищних, театральних, концертних, ігрових заходів і програм;

Зміни, що відбуваються в культурно-дозвільному середовищі, інновації, які нестримно входять у наше життя, отримання доступу до всесвітньої мережі інтернет вимагають від культпрацівників «включення» у ці процеси, розробку і впровадження в практику сучасних форм роботи, що здатні приваблювати як нових відвідувачів, так і підтримувати інтерес постійних.

Необхідно піднімати престиж закладів культури шляхом позиціонування їх як поліфункціональних, які можуть здійснювати, практично усі види соціально-культурної діяльності, сприяти розвитку творчих здібностей, морально-етичних якостей, організовувати дозвілля, відпочинок та розваги.

Для того, щоб впевнено працювати у складних соціально-економічних умовах, необхідно не лише організовувати соціокультурні заходи, а й здійснювати постійні комунікації з різними верствами населення, використовувати рекламу та паблік рилейшнз. За допомогою піар можна підтримувати доброзичливі взаємовідносини між закладом культури і громадськістю. З цією метою доцільно:

- формувати та утверджувати громадську думку, підтримувати певну репутацію закладу, досліджувати громадську думку щодо діяльності закладу;

- аналізувати тенденції розвитку відносин між закладом культури і суспільством;

- прогнозувати громадську думку;

- налагоджувати співробітництво із засобами масової інформації, використовувати їх для популяризації закладу.

Вирішальний вплив на рівень попиту має імідж закладу, тому робота з іміджем і піднесенням престижу має стати важливим напрямом діяльності закладу культури. Піар-заходи повинні спрямовуватись на широку аудиторію потенційних відвідувачів, сприяти позитивному іміджу та репутації закладу, рекламувати його. Водночас заклади культури мають можливості для організації піар-акцій для інших установ та організацій.

Реалізувати все це допоможуть інформаційні технології в культурі. Впровадження інноваційних технологій та соціально-культурних проєктів є одним із методів підвищення статусу уста-

нов культури та проведення реформ.

Інформаційне забезпечення закладів культури можна вивести на абсолютно новий рівень - створити сайт закладу, на якому в щоденному режимі відображається діяльність закладу, викладається інформація про події, що відбуваються в закладі культури і в культурному житті регіону, України, світу. Таким чином сайт сприяє не тільки популяризації різних жанрів культури і мистецтва а й стає джерелом інформації для інших ЗМІ та в цілому сприяє підвищенню іміджу та популяризації закладу культури, допомагає здійснювати постійні комунікації з населенням, досліджувати громадську думку щодо діяльності закладу. На сайті, колеги з різних районів могли б обмінюватися інформацією, стежити за тим, що нового і корисного відбувається у сусідів.

Критеріями оцінювання якості соціально-культурної діяльності мають бути:

- корисність і відповідність запитам населення;
- актуальність та якість соціокультурних послуг;

- інформативність та змістовність заходів;

- високий художній рівень заходів;

- сучасність методів, форм і способів виконання.

Вимоги нинішнього часу, коли розпочато реформи у всіх сферах діяльності, вимагають нових форм роботи в галузі культури. Щоб відповісти сучасним вимогам в умовах реформування, необхідно вводити нові форми роботи в закладах культури на місцях. Необхідно переорієнтувати роботу закладів культури таким чином, щоб у людей був доступ до послуг у сфері культури на належному рівні.

Заклади культури забезпечують потребу населення в задоволенні й змістовному проведенні вільного часу через різноманітні форми роботи з населенням. В залежності від способів організації аудиторії форми роботи бувають індивідуальні, групові і колективні.

Ці традиційні форми є основою для інноваційних форм. Все залежить від того які методи, способи і прийоми ми застосуємо при підготовці заходів. Не дарма кажуть: все нове це добре забуте старе. Так і інноваційні форми впливають з традиційних; концерт можна перетворити в шоу, екскурсію - в квест або цікаву інтерактивну форму, мітинг - в акцію і т.д.

Заклади культури повинні задовольняти потреби та смаки всіх вікових груп населення. Перш за все, це діти та молодь, а також люди поважного віку.

Пріоритет у роботі з підлітками та молоддю надається програмам, спрямованим на організацію змістовного дозвілля, розвиток творчого та духовного потенціалу молоді в інтересах її становлення та самореалізації, профілактику

та попередження правопорушень і негативних явищ у підлітковому та молодіжному середовищі, популяризацію здорового способу життя, підтримку талановитої молоді, сприяння професійній орієнтації.

При роботі зі старшим поколінням дуже важлива психологічна підтримка людей поважного віку, щоб вони не відчували самотності. Стимулом до формування і збереження у них активних життєвих позицій, зміцненню почуття власної гідності і що важливо - придбання впевненості в собі, традиційно є клуби спілкування. Проведення літературно-музичних вечорів, ретро-вечірок допомагає їм відчувати себе знов молодими. Роботу в даному напрямку має бути спрямовано на подолання комплексів і переживань людей поважного віку, пов'язаних з втратою соціальної активності і страхами залишитися один на один зі своїм віком.

Для людей похилого віку дуже важливо, незалежно від свого віку, соціального і матеріального становища відчувати себе потрібним іншим. А так як люди поважного віку найчастіше є активними учасниками фольклорних колективів, є носіями елементів НКС, то вони можуть допомогти розвитку фольклорного жанру, популяризації місцевих елементів НКС.

Щоб зберегти фольклорні жанри, потрібно застосовувати нестандартні підходи, використовувати нові форми подачі фольклору. Наприклад, можна проводити виступи фольклорних колективів не в класичній формі концертів, а з включенням інтерактивних прийомів, залучаючи глядачів в обрядові дійства весіль або народних свят. Для популяризації фольклору можна «вклинювати» автентичні колективи у справжні весілля та інші сімейні урочистості, щоб розширювати коло мимовільних глядачів і слухачів, які б запам'ятовували народні традиції свого краю.

У практиці роботи закладів культури з'являються такі новітні явища як квест, флешмоб, вебінар, тимбілдинг, батл, які набувають все більшої популярності. У зв'язку із цим виникає необхідність роз'яснити суть цих новітніх форм організації дозвілля та їх застосування в роботі закладів культури. Вимоги часу – нові форми роботи: «хакатон», «інсталяція», «інтерактивність», «мультимедіа» – не такі страшні, як видаються на афішах. А сучасне мистецтво – це не обов'язково незрозуміла «мазанина». Сучасне мистецтво – цікаве!

Наприклад: Квест (англ. Quest «пошук») – це спортивно-інтелектуальне змагання, основою якого є послідовне виконання заздалегідь підготовлених завдань командами або окремими гравцями (так званий пошук пригод).

Вебінар (англ. webinar, web «мережа») – це спосіб організації зустрічей онлайн, формат

проведення семінарів, тренінгів та інших заходів за допомогою Інтернету.

Тімбілдинг (англ. Team building «побудова команди») – це рольова гра спрямована на згуртування колективу. Можна до цієї форми віднести будь-яке корпоративне дозвілля.

Батл (англ. battle «бій, битва») – це вид конкурсу, поєдинок між групами або окремими учасниками з елементами експромтної боротьби, демонстрації.

Велику увагу молоді привертають заходи OPEN AIR, що означає – на відкритому повітрі.

Основна мета при підготовці даного матеріалу – надати допомогу працівникам клубів та будинків культури в розширенні палітри культурно-дозвіллевих заходів і спрямоване на зацікавлення працівників, для подальшого вивчення, дослідження та використання нових форм роботи.

Методичні рекомендації містять деякі теоретичні засади масової, колективної та індивідуальної форм роботи клубних закладів, методу організації та проведення різноманітних заходів.

Класифікація традиційних форм діяльності

Індивідуальні	Групові			Колективні
	Дозвілево-розважальні	Інформаційно-просвітницькі	Клубні формування	
Заняття в гуртках, секціях, студіях, творчих колективах і т.і.	Вечори: вечір-зустріч, вечір спогадів, вечір відпочинку, вечір-кафе, салон і вітальня. Ігрові програми: конкурсні; театралізовані; сюжетні.	Виставки, екскурсії, круглі столи, тематичні програми, тренінги, лекції, майстер-класи.	Аматорські об'єднання або клуби за інтересами; гуртки.	Свята, фестивалі, обрядові заходи і т.і.

Не проблема, а можливість: чим збагатити культуру на карантині

Карантинні заходи, запроваджені через пандемію COVID-19, стали неабияким випробуванням для вітчизняної культури. Скасування заходів, обмеження кількості присутніх, вимоги до дезінфекції приміщень тощо – вторглися до відпрацьованого за роки укладу життя. Але цим же відкриваються широкі можливості до невеликих локальних заходів, діяльності онлайн, або й просто планування роботи на післякарантинний час, який неодмінно настане. Не можна оминати й того, що українська культура як ніколи раніше перейшла до віртуального світу «по той бік» екранів наших комп'ютерів і смартфонів. Ці зміни варті не просто уваги, а детальних досліджень. Отож, нижче наведено пропозиції куди можна спрямувати зусилля працівників культури на карантині, щоб не згаяти відкритих ним можливостей.

1. Вивчати й популяризувати кращі зразки не тільки «сільського» фольклору, а й міського. Адже більшість українців живе нині в містах і села дедалі більше перетворюються фактично у передмістя з відповідним укладом життя, підпорядкованим міському. Так званий «міський» фольклор все ще мало досліджений не лише в Україні, а й по світу. Міські легенди, анекдоти, поширені в народі назви монументів, місцевостей можуть не лише багато розповісти про історію міста, ставлення до нього, а й виявити приховані проблеми благоустрою. Зрештою «міський» фольклор, відповідно оброблений, стає основою для створення привабливого туристичного образу. Збір матеріалу можна здійснювати онлайн.

2. Популяризувати билини та думи їх осучасненням, виконанням на актуальні теми як-от АТО й Операція об'єднаних сил на Сході України. На жаль, українські військові, сучасні герої-богатири, практично невідомі поіменно. Слід відновити традицію звеличення, вшанування українських військових як конкретних постатей. Не обов'язково, щоб це були реальні люди. Героями творів цілком можуть бути і постаті вигадані, збірні образи, але за якими стоять конкретні солдати, волонтери.

3. Створити сучасні бальні танці на основі народних танців Волині-Полісся. Бо ж колись вальс і полонез були танцями простолюдю, а хореографи перетворили їх на елітні. Цю роботу можна виконувати під час карантинних обмежень.

4. Відновити фестивалі весільних і ресторанних музик «Лаба» (у репертуарі яких має

бути відповідна кількість українських естрадних та фольклорних творів): на розвагах повинно звучати побільше нашого – автентичного та в обробках. Можна проводити віддалено, з усіх куточків області.

5. Заслугує уваги також ідея відновити фестиваль обрядового фольклору «Осінь весільна».

6. Долучитися до пошуків записів Олекси Ошуркевича, Євгена Палюха, Петра Клекоцюка та інших колишніх працівників ОНМЦ, які під час численних польових експедицій фіксували фольклор на магнітофонні стрічки, оцифрувати їх і оприлюднити в інтернеті. (Очевидно, для цього треба придбати відповідну техніку, проте робота з записами та їх публікація може виконуватися навіть у «червоній зоні»).

7. Відродити унікальний обряд водіння Куста, популяризувати його як туристичну принаду (для початку – в скансені у Рокинях і тих селах, де обряд було зафіксовано). Вагомим є розкрити та пояснити для загалу символізм цього дійства. Реконструкція обряду під відкритим небом, звичайно, повинна відбуватися за відсутності обмежень на переміщення чи кількості присутніх, без соціального дистанціювання.

11. Запланувати проведення конкурсів-фестивалів не тільки гри на бандурі, а й на гусях: не можна лишати нашу давньоруську спадщину самим сусідам.

12. Сприяти розширенню Репрезентаційного списку нематеріальної спадщини ЮНЕСКО. В ньому зокрема варто бути таким пунктам, як: 1) виконання билин київського циклу на гусях; 2) обряд водіння Куста; 3) традиційні страви Волині-Полісся.

13. Сприяти популяризації української кухні в кафе і ресторанах (умовно кажучи, «відкритий пиріг замість піци»). На карантині можливо організувати кулінарне шоу в запису на правах реклами з рестораном (рецепти традиційної волинської кухні).

14. Ініціювати відродження українських спортивних ігор (уроки фізичної культури, спортивні школи, спортклуби).

15. Ініціювати відродження дитячих народних ігор. Сюди можна віднести як рухливі ігри, так і настільні ігри, головоломки.